

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

11 (440), 13—19 березня 2008

Фото із сайту Президента України

ВІД ПЕРШОЇ ОСОБИ

“У світовій історії важко знайти аналог: народження Поета є для України днем національної причетності, тотожності, нашого національного самоусвідомлення.

Вітаю в цій залі відомих державних і громадських діячів, письменників, митців, науковців, акторів, молодь.

Не виголошуватиму довгих промов. Скажу те, що вважаю найголовнішим сьогодні.

Не бракує Шевченкові наших високих слів. Натомість нам бракує всіх могутніх і чистих почуттів, з якими Поет вів мову з власним народом.

Найгірше лихо, яке сьогодні може зупинити Україну, — це втрата ціннісних орієнтирів, що перетворює суспільство на зневірений, збайдужілий, цинічний натовп. Наш простір відновив з руїни Тарас Шевченко. За нас і про нас він розпочав і, певно, досі веде повсталий проти приреченості біблійний діалог з Господом, переконуючи Його у нашій здатності жити власним національним життям. Ми ж із клятою впертістю повертаємось до руїн. Бездумна боротьба, розбрат, подвійні стандарти, які одвічно постають між нами, знову підступили до горла України.

Уже неможливо без гніву дивитися на те, як безконечна політична метушня, хаос та інтриги, приховані за красивими гаслами, гальмують наш рух уперед. Мої дії були і будуть підпорядковані одній меті — покласти край цим загрозам, перевести енергію протистоянь у русло державного і національного творення. Його чекають усі.

Маю достатню силу і впевненість здійснити те, про що ми мріяли і говорили уже не раз. Вірю і прагну, щоб однією з найважливіших заслон проти руйнації нарешті стала єдина, не розміняна на вузькі симпатії, вдумлива позиція інтелектуального проводу України. Нам треба бачити й усвідомлювати наш національний орієнтир.

Наша спільна місія — відродження Української нації як єдиного і життєствердого організму, який охоплює весь наш народ, всіх громадян України без різниці поглядів, походження чи віри.

Перед нами стоїть історичне завдання — сформувати єдиний український гуманітарний простір. Саме він як жива і динамічна форма громадянської свідомості відобразить здатність нації ототожнювати себе з єдиною історичною спільнотою, її символами, мовою, культурою, державою, нашим минулим і майбутнім. Без пафосу і перебільшення — у цій роботі нам потрібна справді Шевченкова сила, лідерська праця національної громадянської і творчої еліти.

ДЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОГО САМОУСВІДОМЛЕННЯ

Президент України Віктор Ющенко в Національному театрі опери та балету вручив Національні премії імені Тараса Шевченка.

Цього року, згідно з Указом Президента, лауреатами премії стали митці, які відзначилися в різних сферах культурного життя України. У вітальному слові Президент України відзначив колосальну роль, яку відіграв Тарас Шевченко для утвердження української нації.

Настав час здійснити те, чого не робили досі, — забезпечити системну державну підтримку масштабним сучасним націєпросвітницьким, націєтворчим культурним проектам і програмам.

З особливою увагою і ретельністю потрібно повернути справжній європейський образ української культури до східних і південних регіонів нашої держави. Настав час підтримати і якнайповніше заохотити появу нових, хай несподіваних, культурних і мистецьких явищ, бо саме так і лише так постане нова сучасна українська культура.

Парламент і уряд наполегливо прошу створити пільгові умови для українського книговидавництва, для розвитку мережі поширення книги, для кінематографічної й театральної справ, для функціонування національних музеїв, бібліотек, розвитку архівної та археологічної діяльності. Переконалий, що цього річ ми це зробимо.

Ми зобов'язані відновити історичні символи нашої землі, очистити свій простір від тоталітарного звалища і водночас зупинити нову варварську тенденцію — руйнівну забудову унікальних історичних центрів Києва, Львова, Одеси, Ялти і десятків інших міст України. Наше завдання на найближчі роки — закласти основу для якісно нової національної освітньої й наукової справи, а також зміцнити національний інформаційний простір супроти будь-яких загроз суспільній моралі й нашим національним інтересам. Із цих пластів, із цієї праці неминуче постане, відродиться і упевниться наш новий український життєвий простір — простір справжніх цінностей і нашої чистої перспективи.

Знаю — ця велика робота триває. Її творять мільйони українців по всьому світу, і до цієї когорти належать лауреати Шевченківської премії 2008 року.

Дякую Шевченківському комітетові за

його мудре і виважене рішення, яке маю честь сьогодні підтримати.

Вітаю всіх високодостойних переможців найвищої національної премії та дякую за вашу працю на благо країни і за ваш великий творчий талант. Вірю, що у майбутні роки значення, статус Шевченкової премії, безумовно, тільки зростатиме.

Я з готовністю маю намір підтримати пропозиції керівництва і представників Національного комітету з її розвитку, оновлення і міжнародного поширення.

На мій погляд, нам варто по-новому оцінити і реформувати весь простір національних премій, виокремити статус інших відзнак, зокрема Франкової, створити самодостатні й незалежні фундації, які вшановуватимуть заслуги перед українською культурою і наших співвітчизників, і міжнародних діячів.

Нам належить з особливою увагою підтримати розвиток мережі Шевченкових інституцій, поживати загальнонаціональну підготовку до 200-ліття Кобзаря і забезпечити повне видання його творів і перекладів провідними мовами світу. І, безумовно, слід продовжити роботу над тим, щоб образ Шевченка поставав за кордоном як один із найзначиміших символів України.

Хотів би відзначити: у цьому прагненні немає фальші. Це — природна потреба донести і означити нашу культурну присутність у житті інших народів світу.

Шевченко — це ми. Так було і так буде. Не бракує і не потрібно нам високих слів. Нам потрібна глибоко усвідомлена, справжня національна відповідальність за власну українську долю.

Я вірю — ми досягнемо своєї мети. Наш шлях уже незупинний. Нам лише потрібно діяти краще, активніше і, безумовно, злагоженіше.

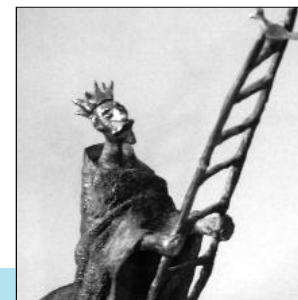
Вірю і разом з вами дякую за цю віру йому — Тарасові Шевченку”.

МОНОГРАФІЯ ПРО КОБЗАРЯ

5

ВЛАДА І МЕДІАПРОСТІР

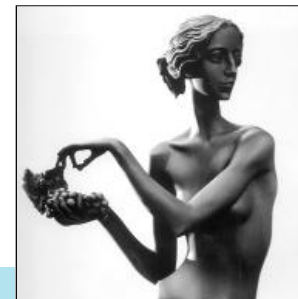
8–9

УКРАЇНСЬКИЙ ХАРАКТЕР

10

ВЕЛИКИЙ СКУЛЬПТУРНИЙ САЛОН

15

Добровільні пожертви
“На Кобзареву Церкву”:
МБФ “Українська Родина”
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії АКБ “Київ”,
МФО 320401 ЗКПО 21709106

“Український телерадіопростір залишається не українським”.

ТОЧКА ЗОРУ

Шановна редакціє!

Просимо в порядку спростування розміщеної в газеті недостовірної інформації за підписами групи діячів культури і мистецтв (“Слово Просвіти” № 8 за 21—27 лютого 2008 р.) опублікувати нашу відповідь-репліку.

З повагою,

голова Національної ради

України з питань

телебачення і радіомовлення

Віталій Шевченко

У восьмому числі “Слова Просвіти” (21—27 лютого 2008 р.) опубліковано відкритий лист групи діячів української культури та мистецтва до Президента України В. Ющенка, в якому главу держави просили підтримати працівника апарату Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення М. Гриценка — “сміливу, чесну людину, що не побоялася висловити власну позицію, відстоюючи державні інтереси”. Хочу скористатися правом на спростування цієї публікації, оскільки оціночні висновки підписантів листа і щодо заслуг цього чиновника, і щодо рішень та дій Національної ради стосовно нього абсолютно не відповідають дійсності.

Особисто переконався в тому, що не всі автори відкритого листа до Президента перед його підписанням цікавилися достовірністю тверджень і доказовістю своїх висновків, але це вже хай лишається на совісті ініціатора документа. Важливе інше. На моє переконання, їдется навіть не про казус з обставинами появи листа, а про чітко сплановану провокацію.

Є очевидні речі: нинішній склад Національної ради, який приступив до роботи в квітні 2005 року, супротивники розбудови національного інформаційного простору критикують за те, що він карає телерадіокомпанії, які не хочуть мовити по-українськи; що вимагає різкого збільшення обсягу національного музично-пісенного продукту; що перевіряє виконання законодавчих вимог щодо переваги в ефірі телерадіокомпаній вітчизняних програм; що змусив-та-

ки провайдерів програмної послуги (колишні оператори кабельного ТБ) виконувати норму про включення до пакету універсальної програмної послуги програм українських телекомпаній; що всюди наголошує: “Пріоритети — національному виробникові телерадіопродукції!” Власне, саме через таку позицію Національної ради як колегіального органу проти неї об’єднуються відверті україноненависники. Маємо абсолютно безглузду ситуацію: діячі культури та мистецтва закликають Прези-

часом програмам “Голосу Америки”, “Німецької хвилі”, “Бі-Бі-Сі”. Навіть нам не зрозуміло, хто “стриже” на розміщенні в цей час реклами. Чи можуть пояснити підписанти одного з відкритих листів, чий інтереси вони захищали?

Або ще приклад. Безліч видань і відповідальних працівників державних установ було втягнуто в дослідження скарги, що Національна рада підписала із загальнонаціональними телерадіокомпаніями меморандуми про співпрацю в розвитку національного

день воює проти Національної ради (конституційного органу з восьми осіб) та проти апарату Національної ради (колектив з 250 осіб, який рішеннями профспілок засудив провокаційні вчинки свого колеги). Чи можливе таке будьде, зокрема у країнах еталонної демократії?

Гадаю, не варто перелічувати, які догани і за які “заслуги” має працівник, на захист якого організовують листи до Президента, і що в останні роки його атестували на посаді за умови виправлення

ЯК НАС ВИКОРИСТОВУЮТЬ У БОРОТЬБІ ПРОТИ НАШИХ ЦІННОСТЕЙ

дента захистити від такої Національної ради чиновника з апарату Національної ради, який не справляється зі своїми обов’язками і не знайшов інших засобів самозахисту, як оголосити себе... борцем за розбудову національного інформаційного простору.

Для мене найприкріше те, що аргументи, які наводить цей борець у своїх численних публікаціях, заявах, зверненнях і скаргах, не витримують жодної критики і працюють, по суті, проти розбудови того-таки національного інформаційного простору. Як приклад назву спекуляції на тему вигаданих утисків Національної радіокомпанії України (НРКУ), якій Національна рада ніби не надає радіочастот. З цього приводу теж було написано відкритий лист діячів культури і мистецтва. Їх підставили, бо з’ясувалося, що протягом 2007—2008 років Національна рада вирішила надати Національній радіокомпанії 63 частоти з 78, які виносили на конкурс (феноменальний результат!). Натомість нам довелося забрати в НРКУ понад сто (!) частот, які вона не використовувала або — безпрецедентний факт! — всупереч закону безліцензійно використовувала зарубіжну радіокомпанія “Голос Росії”. Нині додатково з’ясувалося, що на FM-частоті державної НРКУ шість годин незаконно мовить ТОВ “Радіо-Ера”. А ще Другий канал Національного радіо поступається своїм ефірним

інформпростору. Відповідно до вимог цих меморандумів, з 2005 до 2007 року спільними зусиллями було досягнуто значних здобутків: приміром, частка україномовних телепередач збільшилася в середньому з 35—50 відсотків до 60—75, а в деяких ТРО — до 90—95 %. Вітчизняний музичний продукт сягав тоді 2—7 відсотків (у найкращих радіокомпаній — 12—15 %), а нині 20—35 (у лідерів — до 50 і більше). І члени Національної ради, і керівники підрозділів її апарату, і медійні громадські організації, й самі телерадіокомпанії вважають, що меморандуми дали позитивні результати, а одна людина стає апологетом протилежної думки. Поширює особистий погляд навально й агресивно, використовуючи посадове становище та можливості своєї установи у війні проти самої установи.

Відкритий лист групи діячів культури та мистецтва спрямований, таким чином, на захист чиновника, який зятато бореться проти своєї організації, претендуючи, крім усього іншого, на роль “громадського діяча” (так сказано в листі). Осмислимо цю ситуацію: людина, яка отримує зарплату державного службовця за виконання конкретних обов’язків — інформувати громадськість про діяльність Національної ради — насправді не лише не виконує доручень з інформування, а й день у

конкретних недоліків у роботі. Це я до того, що “громадським діячем” він раптово став місяць тому, а не справляється зі своїми обов’язками відповідно до вимог Національної ради вже не перший рік. Не варто, мабуть, писати й про те, що до такої своєрідної “громадської діяльності” він не вдавався ні тоді, коли на його очах з подачі колишньої Національної ради трошили апаратуру радіо “Континент”, ні коли Президент Л. Кучма забороняв виконувати рішення про українську мову телерадіопередач, чи коли перед президентськими виборами намагалися припинити мовлення “5 каналу”...

У результаті маємо те, що маємо: “борець” за розбудову національного інформаційного простору стає героєм для тих, хто ненавидить усе українське.

Національна рада за кожної нагоди наголошує на тому, що вважає своїм основним завданням утвердження українського телебачення і радіо. Нам було значно легше, доки з такою позицією державного органу боролися політики відомої орієнтації. І стане важче, коли ці україноненависники озброїлися відкритим листом відомих діячів культури та мистецтва. Провокація вдалася?

Віталій ШЕВЧЕНКО,

голова Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення

МОВОЮ ДЕРЖАВИ

Володимир ФЕРЕНЦ,
м. Івано-Франківськ

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення може небагато, якщо український телерадіопростір залишається не українським. У чому річ? Можливо, проблема у законодавстві? Але ж у березні 2005 року до нього було внесено зміни.

Чиновники виправдовуються, що працювати Нацраді дуже складно: порушники майже не звертають уваги на її зауваження, а бюджетних коштів замало, щоб забезпечити моніторинг телерадіопрограм. Але й без моніторингу помітні порушення режиму мовлення, отже, є підстави втрутитись. Хоч законодавчо це доволі марудна процедура: три попередження, потім незначний штраф, судове подання, щоб позбавити ліцензії, далі рішення суду з апеляціями на всіх стадіях. Відразу лунатимуть звинувачення про порушення свободи слова і прав людини. Хоч, за бажанням, процедуру можна пришишити.

Голова Нацради Віталій Шевченко якось зізнався, що радий би домогтися україномовності загальнонаціональних телеканалів, але в законі записано незрозумілу цифру — не менше 75 % мовлення державною мовою. Це суперечить 10 статті Конституції. Можна і до Конституційного Суду звернутися за роз’ясненням. Думаю, що дію п. 4 ст. 10 Закону про телебачення і радіомовлення було б припинено через її невідповідність ст. 10 Конституції, згідно з якою державна мова застосовується без жодних обмежень на всій території України. Нацрада, шануючи пріоритет Конституції, могла б і не звертати уваги на п. 4 ст. 10, адже він жодним чином не забороняє вимагати стовідсоткового загальнонаціонального мовлення державною мовою. Перший пункт ст. 10 навіть допомагає Нацраді: “Телерадіоорганізації ведуть мовлення державною мовою”. Ця ж стаття чітко визначає порядок застосування інших мов. Російською та мовами національних меншин здійснюється регіональне мовлення у місцях їхнього компактного проживання. Це дає Нацраді повну свободу, адже території компактного проживання нацменшин не визначено законом, а Конституція визначає призначення національних мов — збереження мовної, етнічної та іншої самобутності. Російськомовні новини, до речі, у найзручніший телелівізійний час, за змістом і регіональним поширенням навряд чи відображають інформацію про життя росіян в Україні та служать збереженню їхньої самобутності, тому загальнонаціональні новини і мають лунати мовою держави. Натомість саме новини зростають громадян.

Кому це вигідно і чому такого порушення не бачить і не припиняє Нацрада? Закон і можливості на її боці, щоб у короткий термін забезпечити стовідсоткове загальнонаціональне мовлення українською. Наведу п. 3 ст. 10 Закону України “Про телебачення і радіомовлення”: “Якщо мова оригіналу (або дублювання) фільму та [чи] іншої програми (передачі) не є українською, такі фільми та [чи] програми (передачі) транслюються за умови звукового дублювання їх державною мовою”. Отже, звукове дублювання стосується не лише телефільмів.

Найлегше розповідати довірливим і щирим українцям про труднощі у наведенні порядку на телебаченні замість того, щоб забезпечити дотримання закону. Законодавство про саму Нацраду не стимулює її самокритичності, адже члена Національної ради упродовж чотирьох років після призначення ні звільнити, ні відкликати неможливо, хіба на підставі рішення суду за бездіяльність чи дії, які спричинили до масових порушень прав громадян у сфері одержання і поширення інформації в телерадіопросторі, або за іншим злочин. Але ж влада здебільшого високо оцінила працю багатьох чиновників Нацради — відзначила їх урядовими нагородами за сприяння в розбудові телерадіопростору. Доки так чинитимуть, доти українці дивитимуться по телевізору російсько-українську мішанину, продовжуючи “успішно” зростаюватись та денаціоналізуватись.

ТЕЛЕБАЧЕННЯ — ГРОМАДСЬКОСТІ?

Каріна ВОСТРЯКОВА,
Олена МОРОЗОВА
Фото **Каріни ВОСТРЯКОВОЇ**

Про нагальну потребу створення суспільного мовлення в Україні говорили давно, бо це одна з вимог Ради Європи.

Суспільне телебачення виникло у 50-х роках у США як різновид некомерційного мовлення. Громадські ЗМІ мають на меті не отримання прибутку, а задоволення освітніх, культурних і духовних інтересів широких верств населення. За цих умов джерелами фінансування виступають абонентська плата, добровільні спонсорські внески та кошти різноманітних фондів. На противагу комерційним медіа, суспільне телебачення не передбачає жодної реклами.

Ідея впровадження громадського телерадіомовлення в Україні виникла ще 1995 року. Нещодавно у Верховній Раді розглядали відповідний закон. Щоправда, нардепи пропонували передати під суспільне ТБ усю технічно-виробничу базу НТКУ. Однак проти цього рішуче висловився Президент Віктор Ющенко. Мовляв, громадське мовлення має існувати поряд, а не замість державних телерадіокомпаній...

Уже кілька років поспіль власну концепцію втілення в життя ідеї суспільного телебачення активно пропагує вітчизняний продюсер та режисер-постановник Олександр Зирін.

Своїми ідеями з цього приводу він поділився з журналістами на прес-конференції.

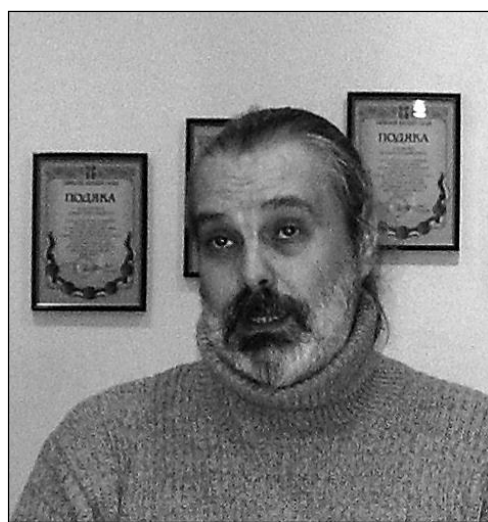
За словами автора (він, до речі, запатентував свою концепцію), проблема полягає в тому, що до розв’язання питання не залучили митців, професіоналів, адже протягом 2004—2008 років доступ інформації до глави держави стосовно цього

проекту фактично було заблоковано на рівні певних чиновників Секретаріату Президента.

Варто докорінно перебудувати роботу Національної телекомпанії України; повернути ситуацію в аудіовізуальному просторі України в правове поле. Громадське телебачення треба поступово виокремити зі структури НТКУ (звісно ж, після забезпечення належної матеріальної, технічної та творчої бази) в самостійну конкurentоспроможну телевізійну компанію з власним каналом мовлення або системою розповсюдження програм.

Планують створити потужний державний телевізійний холдинг, який би складався з таких елементів: Перший національний — як цілодобовий загальнонаціональний суспільно-політичний телевізійний канал розрахований на прийом майже всіх потенційних телеглядачів в Україні, Суспільне телебачення — як канал громадського мовлення, Телевізійне іномовлення України — як цілодобовий канал, розрахований на якнайширший прийом потенційних телеглядачів за межами України, телеканал “Культура” — як цілодобовий спеціалізований мистецько-культурологічний і науково-популярний телеканал, і нарешті студія “Укртелефільм” — як телевиробнича структура для забезпечення телеканалів фільмами різного жанру.

Фінансування діяльності системи державного і громадського телебачення планують здійснювати за рахунок коштів державного бюджету, надходжень від громадян України або громадян інших країн у вигляді періодичних виплат у формі абонентської плати та надходжень від розміщення реклами, іншої господарської діяльності в гуманітарній та аудіовізуальній сферах.

Основа організаційної та підприємницької діяльності системи державного і громадського телебачення — поєднання всіх суб’єктів у державний медіахолдинг з домінуючою часткою державної форми власності.

За підрахунками експертів, на реалізацію проекту потрібно 750 календарних днів, тобто з весни 2008 року до весни 2010-го.

— Головна проблема нашої держави — незрозуміння можновладців доцільності створення суспільного телебачення. Передусім треба дати працювати Національній телекомпанії, професіоналам.

Маю надію, що це стане частиною гуманітарного розвитку нашої держави, — зазначив Олександр Зирін.

ПРИ ВЛАДІ ТІ, ХТО ЛОВИВ РАКІВ?

...У часи брежнєвського застою, коли величезного поширення набули партійні застілля, кажуть, особливим шиком вважалося наприкінці бенкету (як правило, їх влаштовували з нагоди приїзду “вищепоставлених” товаришів) погостити гостей раками. Та не консервованими з партійного спецрозподільника, а свіженькими. Це відповідальне завдання доручали якось інструкторові комітету комсомолу як бойове загартування. І добре, якщо за вікном літо, бо ж декому, аби довести свою відданість справі партії, доводилось лізти й у льодяну воду...

Подібну бувальщину розповів знайомий журналіст районної газети, із сумом додавши: “А тепер ті, хто ловив раків, у нас (мав на увазі свій район) при владі...”

Очевидно, не слід узагальнювати, але те, що на місцях нині владу очолюють ті, хто має непогамовані амбіції, — не секрет. І показовим тут можна назвати ставлення такого керівника до районної преси. Хоч би якою слухняною вона була, однак це — місце гуртування місцевої інтелектуальної еліти, осередок вільномовства, а отже, потенційної небезпеки.

Світлана ОРЕЛ,
м. Кіровоград

ЗНАЙДЕНО РОЗОРИТЕЛІВ БЮДЖЕТІВ!

Розмови про роздержавлення комунальної преси тривають давно. Нині на розгляд Верховної Ради подано законопроект, який враховує пропозиції Національної спілки журналістів щодо передачі колективам редакцій у процесі роздержавлення відповідного майна і приміщень, що логічно, адже вони нагромаджувалися роками саме завдяки зусиллям цих творчих колективів. Чи то ця обставина так схвилювала місцевих керівників, чи вже всі проблеми у районах розв’язано, але вони, зокрема на Кіровоградщині, дружно взялися за районні газети.

“Комунальна преса сьогодні переживає чи не найгірші часи за весь період незалежності України”, — констатовано у зверненні редакторів комунальних видань до громадськості, яке прийняли на “круглому столі”, скликаному з ініціативи облорганізації НСЖУ.

Районна влада ігнорує інтереси редакцій, не передбачаючи у бюджетах тих мізерних коштів, які потрібні їм хоч би для виживання. Та навіть якщо бюджетні видатки передбачено, на те, як правило, потрібна добра воля першої особи. Залишається звертатися хіба що до суду і прокуратури (такі випадки вже трапляються).

Свого часу чимало стріл пустили представники недержавної преси з приводу прирівнювання в оплаті праці працівників комунальної преси до відповідних владних посад. Наприклад, редактор районної газети має одержувати стільки, як заступник голови райдержадміністрації. Насправді добитися цього дуже важко, хіба що через прокуратуру. І причина тут у психологічній площині. Багатьом із нинішніх керівників навіть важко припустити думку, що редактор районки, а тим більше журналіст може хоч у чомусь бути з ними на рівних.

Часто з цієї причини редакціям місяцями, а то й роками не підписують штатного розпису. Та що говорити про районну пресу — на засіданні “круглого столу” редактор газети обласної ради і облдержадміністрації “Народне слово” Валерій М’ятович зазначив, що вже не перший рік не підписано і штатного розпису очолюваної ним редакції. Він також упевнений, що дорікати журналістам комунальних видань тим, що вони використовують гроші з бюджету — просто демагогія.

Власне, ці розмови про бюджетні кошти вже набридли. Чимало редакцій, особливо ті, де працюють професійні журналісти, вже психологічно готові вийти у вільне плавання, але засновники не поспішають їх відпустити. Та ще й замість того, аби допомогти їм підготуватися до цього плавання, всіляко перешкоджають, а іноді просто нищать. Морально, змушуючи носити сторінки на вичитування (такого не було навіть за часів компартійного керівництва пресою), ско-

Великий Скульптурний Салон.
Михайло Горловий.
“Джерела українського народу”

рочуючи штати, руйнуючи психологічний клімат колективів.

ТЕ, ЩО МАЛО Б ДОПОМАГАТИ, ЗАВАЖАЄ...

Нині, якщо редакція має якесь пристойне майно: добре приміщення, машину, сучасну техніку — це збільшує її шанси стати об’єктом “посиленої” уваги влади. У нашій області піднялася хвиля своєрідного рейдерства.

Поширений і давно відомий метод — створення так званих редакційно-видавничих центрів, коли об’єднують редакцію і друкарню. Такий центр, довівши до банкрутства, набагато легше приватизувати чи викупити за невеликі гроші зацікавленим особам, зрозуміло, які наближені до влади. Недавно був добре відомий в області такий центр у містечку Долинська. Великий авторитет мала й місцева газета, яку очолювала досвідчена журналістка Лариса Федорова.

Сьогодні центру немає, і добре, що Лариса — сильна особистість, маючи підтримку близьких і друзів, знайшла сили заснувати приватне видання, яке поступово розвивається.

А ось у редактора Добровеличківської районної газети Людмили Юферової боротьба з владою сил уже не стає. Точніше, вона вже не редактор газети, а просто заввідділу з відповідною зарплатою. Редакцію райдержадміністрація майже анулювала, провівши з 1 січня цього року реорганізацію. І створила не якийсь там центр, а (мабуть, маючи підстави поспішати) приватно-комунальне підприємство. Такої чудасії ще не бачили. Звісно, це диво ніхто не реєструє, бо такої форми власності не існує, але ж у місцевого начальства, очевидно, є велике бажання стати у цій царині першовідкривачами. Такими крутими ініціативами варто було б зацікавитися відповідним органам.

У редакції районної газети Кіровоградського району засновники відібрали автомобіль. Навіщо, мовляв, журналістам авто, нехай собі їздять із спеціалістами адміністрації. Щоб зайвого не побачили? Бо ще, дивись, і напишуть щось не те...

А в Новомиргороді вирішили, що для редакції приміщення — зайва розкіш. Зводили його 1970 року господарським способом спеціально для редакції та друкарні. Згадує журналіст-ветеран Андрій Кожухар: “Будували це приміщення насамперед завдяки ентузіазму та наполегливості творчого колективу редакції, бо треба було всі будівельні матеріали привозити, розвантажувати, складати і водночас газету випускати. Тож на будівництві працювали вдень, а писали здебільшого вночі. Бувало таке, що й додому ніколи було піти, спали по дві-три години на добу...”

Тепер це приміщення з волі районної ради передано КП “Новомиргородський Новобуд”, якому редакція змушена платити оренду плати. Голова районної ради Леонід Орлов пояснює це тим, що редактор, мовляв, не оформив вчасно право власності, через що будівля могла бути відчужена податковою. Якщо це навіть і так, то районна влада мала б підказати, допомогти оформити відповідні документи, а не передавати будинок напередодні роздержавлення, як пише Кожухар, “чужому дядькові”.

У Вільшанці районка з поетичною назвою “Зорі над Синюхою” (свого часу вона не раз перемагала на конкурсах районної преси) майже вмерла ще торік: більшменш професійно підготовлений колектив, не витримавши багатомісячних невиплат зарплати, дружно перейшов у приватне видання. Влада змушена була шукати інших журналістів. Зібрали подобу редакції, але районка й далі не виходить. На час передвиборної боротьби її взялася фінансувати одна з політичних сил (отримавши газету в руки фактично задарма!). Про якусь стабільність і творчу атмосферу ніхто не говорить і, схоже, й не думає.

“ВИМКНІТЬ КАМЕРИ Й МІКРОФОНИ”

Подібні ситуації навколо районних газет можливі ще й через слабку професійну солідарність журналістів. Про цю проблему говорять уже не перший рік, але чомусь і досі журналісти місцевих видань залишаються роз’єднаними, більш того, серед них трапляються такі, які не хочуть (чи не вважають себе достатньо сильними) вступати у боротьбу навіть за себе. Розповідаючи про власні біди, дехто просить вимкнути камери і мікрофони.

У Петровому, наприклад, журналісти понад півроку не отримують зарплати, газета виходить нерегулярно. Але, як наголошує голова обласної організації Спілки журналістів Юрій Сердюченко, про ці біди редакції він дізнався не від редактора Андрія Кіфенка, а від журналіста Григорія Крячка, який, до того ж, мешкає у селі і вже десятків років на пенсії.

Виникли проблеми з владою і в районки Гайворона. Але редактор не знайшла можливості навіть прибути на “круглий стіл”, який скликав голова ОО НСЖУ. До речі, його учасники висловлювали пропозиції створити раду редакторів і постійно готувати й оновлювати обласний список ворогів преси. Та чомусь ці пропозиції не одержали ні належної підтримки, ні належного оформлення...

«БОРИСТЕНІВЦІ» ВІДЗНАЧАЮТЬ СВІЙ ЮВІЛЕЙ

Ярослав СТЕХ,
м. Торонто, Канада

Історія реєструє різні події, а також різних людей, які виявили себе в житті особливими вчинками або навіть подвигами, блискучими ідеями, що мають вагомий вплив на людське життя. Словом, усе те, що стало печаттю духа епохи або окресленого часу, вплинуло на її події.

Діяльність цієї людини знайде місце в історії нашого письменства, а особливо в історії української журналістики. У лютому 2008 р. вийшло 200-те число місячника “Бористен”, тому є нагода відзначити малий ювілей. Він не міг би відбутися без Фіделя Сухонос, бо саме завдяки йому з 1991 р. й досі у 33 країнах світу українці читають журнал, що вже має славу історію. Його зареєструвала Вища атестаційна комісія при Кабінеті Міністрів України як фахове видання зі спеціальностей “Історія”, “Філологія”, “Політичні науки”, “Мистецтвознавство”. 2002 року щомісячник став переможцем у конкурсі “Світоч Придніпров’я” в номінації “Кращий журнал регіону”, а 2003 року — дипломантом Всеукраїнського конкурсу Національної спілки журналістів України “Українська мова — мова єднання”. Часопис був одним з перших, хто закликав громадськість спорудити пам’ятник легендарному батькові запорозького козацтва Дмитрові Яворницькому в Дніпропетровську. Завдяки клопотанням бористенівців було ухвалено рішення про охорону меморіального будинку-музею Олеся Гончара на вулиці Клубній та з ініціативи “Бористену” названо вулицю іменем письменника. Редакція “Бористену” проводить літературно-мистецькі імпрези, зокрема щорічний конкурс імені Олеся Гончара на найкращу публікацію. З 2004 року при редакції почало активно діяти Січеславське відділення Фондуції Багряного — культурологічне об’єднання патріотичної творчої інтелігенції та представників громадськості. З 1992-го виходять книги у серії “Бібліотека журналу “Бористен”. Побачили світ десятки видань української тематики у різноманітних жанрах. Серед авторів — відомі письменники, літератори-початківці, чимало представників діаспори.

Редакція провадить і значну гуманітарну діяльність. Довголітня дружба єднає журналістів “Бористену” з вихованцями Дніпропетровського обласного дитячого будинку для дітей з вродженими та набутими фізичними вадами. Журнал залучив спонсорів, щоб у сиритинці обладнати спортивний реабілітаційний зал, придбано чимало побутової та навчальної оргтехніки. А наприкінці 2005 року споруджено капличку Української Православної Церкви Київського патріархату. 2002 року з’явився релігійний додаток до журналу — бюлетень “Наша Церква — Київський патріархат”. Його благословив Патріарх УПЦ КП Філарет. Бюлетень — глибинний синтез моралі й віри, він вводить суспільство з атеїстичного комуністичного дурману.

Серед видавничих проектів “Бористену” виокремлюється драматична поема Василя Барки “Кавказ”. Рукопис в авторській редакції потрапив до журналу завдяки широкому контактам із західною діаспорою. Адже “Бористен” — своєрідний міст братерського єднання українців цілого світу. До 100-ої річниці з дня народження Івана Багряного бористенівці видали збірник “Січеславці про Багряного”. Збірник “Не підлягає забуттю” побачив світ до 75-ої річниці Голодомору-геноциду українського народу. Нині до листопадових жалобних днів “Запали свічку пам’яті” редакція готує науково-публіцистичний та художній збірник “Про Голодомор вустами молодих”.

Часопис виходить у найбільш зрусіфікованій частині України, його мета — власна ідентичність у непростих політичних умовах. На жаль, у владних структурах є чимало російських платних агентів, вороже налаштованих церкви Московського патріархату.

Тому, відзначаючи скромний ювілей, до земно кланяємося всім, хто причетний до нього. І всі разом боримося, щоб наша нація не “оніміла”, щоб повернути до життя все, що перетворено на руїну, щоб найвищим добром кожного українця і головною суттю була любов до України. Цей патріотичний обов’язок редакція на чолі з Фіделем Сухоносом виконує гідно. Статті становлять своєрідну трансмісію і вісь культурного відновлення не лише Центрального Подніпров’я, а й позитивно впливають на весь загальноукраїнський простір.

“У травні у “Хотинській фортеці” відкриємо перший Лицарський турнір, як це роблять у країнах Західної Європи”.

ТУРИСТИЧНА МЕККА БУКОВИНИ

Державний історико-архітектурний заповідник “Хотинська фортеця” визнано одним із семи чудес України, а його працівники роблять усе, щоб повернути з небуття бодай децицію втраченого.

Напередодні нового туристичного сезону розмовляємо про “Хотинську фортецю” з її директором Людмилою ПАСТУХ.

— Людмило Іванівно, як почуваетесь у статусі одного з чудес України?

— Напевно, ми з вами щасливі вже від того, що Господь так дає: ми стали переможцями, бо змагалися з дуже визначними історико-архітектурними пам’ятками України — такими, як Києво-Печерська лавра, парк “Софіївка”, заповідники “Софія Київська”, “Херсонес Таврійський”, “Кам’янець”. Оскільки “Софія Київська” (за рейтинговим опитуванням) далеко попереду фортеці, то на експертній комісії було надто важко відстояти унікальну пам’ятку Буковини, бо деякі фахівці зауважили, що такі два чудеса України, як Кам’янець-Подільська й Хотинська фортеці, не можуть бути поруч. Вочевидь, була все-таки Божя поміч, допомога всіх добрих і чесних людей, а також наших чернівецьких ЗМІ, бо ми довели-таки, що Кам’янець-Подільська фортеця — то твердиня Хмельниччини, а ми — Буковини. І наша “Хотинська фортеця” стала переможцем акції “Сім чудес України”. Надзвичайно втішно і те, що на українській мапі з’явилося два чудеса: Кам’янець-Подільська і Хотинська фортеці.

— Що дає вам таке визнання?

— До унікальної пам’ятки привернуто увагу держави. На території Хотинської фортеці створено державний історико-архітектурний заповідник. Відразу з’явилися й державні асигнування. Уже за перший місяць після оголошення лауреатів цієї акції кількість відвідувачів збільшилася на 30 %. Якщо 2006 року їх було 14 тисяч, то торік — уже 110.

Сьогодні про “Сім чудес України” є інформація в усіх посольствах світу. Окрім того, вже готується до друку книга, в якій буде розповідь про сім чудес України. Буклети підготував оргкомітет, готується й велика мапа України з позначенням сімох чудес України. Її виготовлять за європейськими стандартами і розмістять перед кожною пам’яткою, що входить до семи чудес України.

До нас уже приїздили експерти з ЮНЕСКО. І сьогодні ми маємо гарну нагоду, дякуючи цій акції, отримати патронат ЮНЕСКО. А це зовсім інший статус, інші фінансові можливості. Тому я впевнена, що Хотинська фортеця справді стане туристичною Меккою Буковини. Адже на території державного історико-архітектурного заповідника “Хотинська фортеця” тривають реставраційні роботи. І вперше за весь час реставрації цього року матимемо відреставроване приміщення офіцерських казарм — уже через місяць-два. Важко й повірити, бо знаю,

якими вони були. Сьогодні навіть спробували розпалити три каміни, викладені у давньому стилі. Коли заходжу до приміщень і бачу їх чистенькими, з люстрами та меблями, то думаю, що над цими пам’ятками історії й архітектури витає якийсь особливий дух — дух українства, дух його відродження.

— Якою бачите подальшу працю?

— Нині Буковина — привабливий регіон для європейських проектів. Два надзвичайно цікаві ми вже підготували. Перший — “Широкомасштабне відтворення музейних експозицій”. Він безпосередньо стосується інтер’єрного пристосування наших офіцерських казарм. Проект надіслали на розгляд Єврокомісії. Буде підготовлено проектно-кошторисну документацію, закуплено експонати та обладнання для стрілецького тиру, виготовлено діораму Хотинської битви 1621 року, проведено спільні навчання з румунськими екскурсоводами. Якщо Єврокомісія у рамках програми транскордонного співробітництва “Верхній Прут” схвалить наш проект, то на його втілення виділять мільйон євро.

Другий стосується реклами. Маємо пропозиції від поляків, румунів, турків про спільне розроблення цих проектів. Проведено й розкопки мінарету, який підірвала Червона Армія. Посольство Туреччини обіцяє допо-

могти відновити “вісячі сади”. Якщо нам пощастить виграти у конкурсі Єврокомісії та одержати гроші, то через чотири роки “Хотинська фортеця” зможе заробляти й на реставрацію. А реставрація — це надзвичайно дорогі роботи.

— Що передбачає ваша концепція?

— Вона дуже цікава: у фортеці не буде стандартних музеїв, а лише інтер’єрні експозиції. Наприклад, відвідувач заходить до офіцерських казарм і бачить офіцера тієї доби: мундир, зброю, ліжко тощо. Наша концепція — це лише початок на шляху відродження пам’ятки та впровадження нових форм музейної експозиції.

— Окрім державних асигнувань, за які кошти проводите реставрацію?

— Не сподіваємося лише на фінансування держави, а ідемо скрізь і просимо. Так, торік церкву Олександра Невського відреставрували на пожертви.

Ми запросили керівників міста, багатих людей Хотинщини на спільне засідання й повідомили, що не гроші збираємо, а просимо їх розбудити у своїй душі храм. І розбудили! Люди відгукнулися: хтось приніс фарбу, хтось запропонував інвентар та робочі руки. І так закінчили внутрішній ремонт храму. До церкви повернулися старі ікони. Троє заможних хотинчан уже готові фінансувати й зовнішній ремонт. Восени ми поставили риштування навколо церкви і сподіваємося, що навесні повністю її відновимо.

Будуємо у фортеці електропідстанцію, матимемо кабельне електроживлення, що дасть змогу зняти електроопори, які заважають знімати історичні фільми. Отже, на території “Хотинської фортеці” відновлюємо пам’ятки, здаємо відреставровані приміщення казарм, які незабаром пристосують інтер’єрно. Це відкриває дорогу до нас туристам і вселяє надію на гарне майбутнє.

— Чи можна сьогодні вважати Хотин туристичним містом?

— Чимало різних інстанцій збирають у нас звіти про туристичну діяльність. Але, на превеликий жаль, туристів у Хотині ще мало, бо нічого їм запропонувати. Нині є лише відвідувачі Хотинської фортеці, а туристи у Хотині будуть тоді, коли місто матиме готелі, мотелі, словом, розвинену сучасну туристичну інфраструктуру. Адже турист не тільки отримує естетичне задоволення від огляду державного історико-архітектурного заповідника “Хотинська фортеця”, а й залишає свої гроші у мотелях, на іподромі, у більярдних, ресторанах, кав’ярнях тощо. Гадаю, нашим чиновникам і бізнесменам варто над цим замислитися, бо заповідник “Хотинська фортеця” — це клондайк. І в недалекому майбутньому місто розквітне.

— Чи все так безхмарно, як Ви розповіли?

— Маємо одну прикрість. Це існування в охоронній зоні, поруч із одним з чудес України, приватної бійні. У квітні-травні до нас приїздять іноземні туристи, оглядаючи унікальну пам’ятку історії та архітектури, затуляють хустинками носи. Жодна інстанція, куди ми зверталися, не зробила державної оцінки, щоб перенести бійню в інше місце. Адже закон “Про охорону культурної спадщини” так само чинний і для будь-якої приватної власності. Але оскільки ми досі не маємо жодної позитивної відповіді від влади, то думаємо, що приватна бійня напевно, когось потрібна. І це нонсенс, що вона — під стінами заповідника! Таке сусідство туристам навряд чи сподобається...

— Які ваші творчі плани?

— Готуємо на 15 квітня цікаве відкриття туристичного сезону. До нього залучили сусідів — Кам’янець-Подільську фортецю. У травні у “Хотинській фортеці” відкриємо перший Лицарський турнір, як це роблять у країнах Західної Європи чи у сусідньому Кам’янець-Подільському, де такі змагання відбуваються щороку вже років п’ять. Щоденно там буває до 40 тисяч глядачів, а вартість квитка — 10 гривень. Змагання проводять за участю представників різних держав та за спонсорськї внески. Виручені кошти йдуть на потреби історичного заповідника. Нам на Лицарський турнір потрібно всього 150 тисяч гривень. Кількість учасників — 150 осіб. Маємо вже 24 заявки на участь: з Румунії, Польщі, Білорусі та Росії, не враховуючи України. Патрунують такі турніри губернатори. Сподіваємося на підтримку обласної державної адміністрації.

Спілкувалася
Марія ВИШНЕВСЬКА

ВІДКРИВАЙМО ІСТОРИЧНУ ПРАВДУ

Олександр БАРАНЮК,
м. Київ

Сьогодні дедалі частіше чуємо про ревізію Трипільської культури. Дуже мізерні уявлення маємо про давні Ольвію, Малу Скіфію (Крим), де диким способом розкопують та грабують історичні цінності. А під час недавньої суперечки за острівцеві Тузла наші історики чомусь не спромоглися викласти достовірні аргументи давньої належності цих земель Тмутараканському князівству. А воно було під протекцією Києва, з містом-столицею на Таманському півострові.

Там князували руські князі аж до татаро-монгольської навали. І досі в Ермітажі зберігається знайдена 1792 р. на східному березі протоки мармурова плита (кажуть, під час конфлікту довкола Тузли її прибрали) із вирізьбленим давньоруським написом: “У літо 6576 (тобто року 1068 — О. Б.) Гліб князь міряв море по льоду від Тмутаракані до Корчева (Керчі — О. Б.) 14000 сажнів”. Ця територія, безсумнівно, належала Тмутараканському князівству. Не випадково була пізніша хвиля переселення на Кубань запорожців, бо там іще залишалися сліди давніх русичів.

Найдавніші племена, які прибували з інших територій (кіммерійці, скіфи, сармати, готи, анти тощо) на основі корінного місцевого населення формували давньослов’янські народи, передусім український.

Вражає короткозорість наших істориків, які не бажають бачити тимчасових грецьких міст-колоній уздовж акваторії Чорного моря. Можна достовірно стверджувати, що раби в містах Ольвія, Тіра тощо були не греками, а переважно нашими прашурами.

Нагадаю й про применшення нашої ролі у т. зв. російсько-турецьких війнах. Мої переконання склались із переказів мого діда. Коли російські війська після першої невдалої сутички під Хотиним проти Туреччини відступили, то залишилися у нас “відстоюватись”. Велику територію було перетворено на пустелю, а місцеве населення довели до нужди й голоду.

Через інертність наших учених немає і наукової теорії виникнення й розвитку мов — української й російської, у результаті чого постає багато спекуляцій.

Під патронатом радянської імперії тільки в минулому столітті було відірвано від України низку територій з історичними українськими містами.

І залишилася тепер нам грубо обчищена “картоплина” з виснаженими енергетичними ресурсами, якими століттями користувалися колонізатори. А ще — величезні відходи, збіднені земельні угіддя та маси завезеного за оргнабором іногородного населення й пов’язані з цим соціально-економічні проблеми. Ось яку гірку правду належить нам усвідомити.

Згадую ще одну білу пляму у нашій історії. У 1958—1960 роках у газеті “Радянське Поділля” привернуло увагу інтерв’ю з колишнім працівником штабу С. Петлюри, очевидцем подій у Кам’янці-Подільському. Тоді до штабу прибували з подільських міст і містечок таємничі цивільні особи: вони пропонували Головному отаманові кошти (коштовності) в обмін на проведення погромів єврейського населення, переважно бідного, яке на той час компактно проживало в містах і містечках Поділля й Київщини. Так багате єврейство вирішило помститися біднішому за непослух. Незважаючи на тяжку скруту й потребу в коштах для утримання армії, Головний отаман відмовився від пропозиції тих місіонерів і був у цьому послідовний до кінця. Та все одно єврейські погроми були, їх проводили від імені петлюрівців невідомі загони, створені ворожою стороною.

Аналізуючи події нашої історії й сучасності, можна знайти багато спільного: насильство над народом, підкуп, провокації, обман людей, популістські гасла й тотальна корупційність, тільки тепер уже на сучасному рівні. У періоди беззаконня певна категорія населення миттєво збагачується під час експропріації, націоналізації й роздержавлень.

А ми стояли у коридорі вагона й спостерігали за краєвидами у дощовому полоні, що пробігали у протилежному напрямку, перегукуючись назвами і людьми. Ті кудись поспішали, не зважаючи на поїзди, що час від часу гуркотили повз них. Я вже знала, що літня жінка з нижньої полиці купе їде на два тижні до Трускавця. І їй байдуже, чим там годуватимуть у санаторії, — головне, годуватиме їсти не вона.

Аж під кінець розмови обмінялись іменами. Її звати Олімпіадою, а все життя відгукувалося на Аїду: неписьменній матері дуже закарбувалося ім'я героїні вистави в оперному театрі. Зараз, щоправда, просить рідних і знайомих, щоб зверталися до неї на ім'я, записане в метриці й паспорті. Бо, кажуть, ангел людини плаче, коли її називають інакше, а Олімпіаді Михайлівні вже сімдесят три роки, Аїдою набулася достатньо.

Уже не пам'ятаю, з якого приводу вона згадала про онуків-двійнят, синових дітей. Микита й Сергійко ще в утробі зіткнулися з дилемою: народжуватися їм чи ні. Бо лікарі стверджували протилежне: один — що в жодному випадку, а другий — нічого страшного. Хлопчики з'явилися на світ із діагнозом дитячий церебральний параліч. Їхня мама довго перебувала у депресивному стані. Можна уявити ті дві жирні лінії, які перекреслили, на її думку, майбутнє родини. Адже навіть з однією дитиною-інвалідом дружина нерідко зостається сама — чоловік не витримує труднощів і шукає іншу половину, з якою проблем значно менше. А тут в обох другий шлюб і двоє синів із тяжкою недугою, один з яких прикутий до ліжка... Але цій жінці пощастило: на справжніх людей і в своїй родині, і в чоловічій. П'ять років дітей возили по лікарнях. Коли вичерпали всі можливості на поліпшення здоров'я Микити і Сергія, почали просто жити у згоді й протиріччі з долею. Хоч слово “просто” за цих обставин — особливе. З професією, звісно, матері довелося розпрощатися. Та з дітьми ніколи не залишається вдома наодинці ще від їхнього народження: завжди хтось допомагає. Вона ходить до магазину по продукти, готує їжу, пере, прибирає. Синами в цей час займається свекруха, Олімпіада Михайлівна, — з 11-ої до 17-ої. Потім її змінює мати, яка прибігає сюди просто з роботи: вона ще не на пенсії. Згодом повертається зі служби чоловік.

Хлопцям уже по 12 років. Микита — у нього нога в ортезі, із зором не все гаразд — до обіду у звичайній школі. Сергійко — зовсім безпомічний, лежить у ліжку або сидить у кріслі. Його треба годувати перетертими

фото Цезарія Ганушкевича

телевізор, слухає бабусяні пісні, розповіді й книжки, які вона йому читає. Усміхається, коли з ним жартує. Найбільше любить бувати на дачі, серед природи. Там Олімпіада Михайлівна не чекає сутінків, щоб посадити Сергійка у візок і вирушити з ним із двору до річки чи на луки. Це невістка й син остерігаються надмірної уваги до Сергія незнайомих людей. Вона ж ні на кого не зважає: хай дивляться! Головне, щоб якнайбільше побачив навкруг себе онук. Він радіє, коли зустрічає на вулиці людей чи розглядає корову, пса, коня,

велосипеда... Олімпіада Михайлівна з обома хлопцями дотримується дисципліни.

Із татком і мамою Микита й Сергій бувають лише в суботу й неділю. Але бабуся й дідусі запровадили їхнім батькам вихідні: у п'ятницю обоє йдуть у кіно чи кав'ярню. А щомісяця Олімпіада Михайлівна відпускає невістку на два дні до матері: вона відпочиває, зустрічається з подругами. Сваха ж забезпечує два дні дозволів зятєві. Усі гуртом звикли до напружених щоденних турбот. Олімпіада Михайлівна вважає, що діти з фізичними вадами (один хлопчик — із надтяжкими) сина й невістку ще більше зблизили. Вони, крім почуттів одне до одного, об'єднані й зорганізовані особливою відповідальністю за синів. Микита й Сергійко не тільки нагодовані, вдягнуті й доглянуті. Їх усі рідні по-справжньому люблять. Олімпіада Михайлівна не може збагнути логіку чи душу своєї родички, яка віддала до спецзакладу свою доньку-дауна, яка й особливого догляду не потребувала. І ніколи її не провідує. А ще їй радить їм так само вчинити із “безперспективним”, на її переконання, Сергійком... “Та він же без нас в інтернаті через тиждень помре з туги, — обурюється Олімпіада Михайлівна. — І як це можна — позбутися своєї кровиночки...”

...На київських вулицях ми їх майже не зустрічаємо — це за кордоном усміхнені й розкуті хворі діти у візках — серед відвідувачів музеїв, у “Діснейлендах”, в зоопарках, на природі. У нас батьки не завжди зможуть вивести їх із квартири, бо або мешкають на останньому поверсі хрущовки, або ліфт у будинку працює не щодня, не кажучи вже про відсутність пандусів у під'їзді. Якщо ж і зважуються на прогулянку зі своїми несхожими на інших дітей доньками й синами у візках, то, справді, лише вночі, коли менше на вулицях перехожих, які можуть необережним, а то й зумисно жорстоким словом ранити, і пальцем вказувати та нахабно роздивлятися, мов інопланетних істот. Нам ще далеко до Заходу: делікатність у ставленні до людей із фізичними вадами — все ще дефіцит. Жаліємо когось чи тавруємо “безперспективністю”, вважаємо неповноцінним, забуваючи, що кожного з нас навісощь послав на Землю з якоюсь місією Всевисьхий... І за ті вади, невидимі зовні, але приховані в душі, відповідатимемо колись перед Ним.

Можна зробити кімнату без вікон для працівників банку. А можна й у глухих стінах безвиході прорубати комусь вікно у світ і навіть за найважчих обставин сповнити долю оптимізмом, якщо долати біду гуртом, як колись українці будувалися толокою.

КОЛИ ДОЛАТИ ЛИХО ТОЛОКОЮ...

Майже півтора десятка співробітників одного зі столичних банків працюють у бетонному мішку без жодної шибки. Хто його знає, для чого спроектував архітектор у тому будинку помешкання без вікон. Можливо, як складське. Але керівники фінансової установи розташували в ньому людей. 3-поміж них і доньку своєї сусідки по вулиці, яка на роботу й додому ходить пішки — щоб оговтатись від ефекту психологічної пастки. Вона не знала навіть, яка надворі погода, коли їй зателефонувала з потяга мати.

стравами, міняти памперси й обмивати, перевертати, щоб не було пролежнів, гойдати вночі й полудень ліжко-колицку, бо інакше хлопчик не засне. З ним треба вміти спілкуватися й розуміти, що він намагається сказати уривчастими звуками своєї індивідуальної мови. Себе, приміром, Сергійко називає “Не”. Маленьким він плакав, коли бабуся Олімпіада заколихувала його тужливими колісковими, і заспокоювався, почувши веселіші мелодії. Спочатку думали, що він нічого не бачить, та згодом переконалися: це не так. Олімпіада Михайлівна показувала йому різні предмети і питала, наприклад, чи це телефон. Онук хитав головою, а ствердно кивав, коли нарешті бачив у її руці мобільку. Він дивиться

милується квітами, деревами, вслухаючись у пташиний щебет...

Прогулянка серед сільських краєвидів для нього все одно що навколосвітня подорож. У його брата Микити можливостей пізнавати світ значно більше. Він навіть ганяв на велосипеді. Але більше не буде. Олімпіада Михайлівна одразу висловила проти того, щоб довіряти онукові цей транспорт. Адже бачить хлопець тільки перед собою, та й очі косують. Нога в нього в ортезі. Сільські вулиці — не асфальт, на них скрізь вибоїни. Там хоч і не так часто, як у Києві, але їздять машини. Та друга бабуся онукові все дозволяє. Ось і привезли його нещодавно зі зламаною рукою і зашеним обличчям — таки впав із

У Козулях чимало хат, але мешкає там... пуста. Жителів похилого віку тут трохи більше десятка. Улітку в них гостюють діти, онуки і правнуки. А восени вони залишаються самі, з великими собаками-охоронцями. Дехто тримає коней-помічників і корів-годувальниць. Щовівторка й щосуботи бабці й дідусі збираються у трьох місцях: на лавочці, біля солом'яної копи й коло тину. Знають, коли туди під'їде машина Словечанської пекарні Овруцької райспоживспілки, що на Житомирщині, й вони накуплять хто хліба й булок, а хто й того, що замовив заздалегідь: солі, круп, борошна, ковбаси, печива. Хлопці привезуть усього, чого попросять поважні козульські покупці. Доки Вадим Свинчук торгує, старенькі ведуть неквапні бесіди: яка в кого вродила картопля, хто скільки грибів назбирав, у кого ще немає дров тощо. “Можна вирвати у вас кілька груш?” — втрутяться, бува, у їхні балачки водій. “Іди, синку, рви”, — озветься господаря і продовжує розмову. Кожен приїзд представників Словечанської пекарні для козулян неабияка подія.

У селі Острови хлопців знають на імена: “О, наш Вадим приїхав...”

Удома ж зустріти Вадима такими словами поки що нікому. Коли повертається ввечері з роботи у рідне село Городець, до нього вибігає тільки пес Шарик. Радіє господареві не лише собака, а й квіти, які він з весни засіває під хатою (чорнобривці, айстри, півонії, безсмертники), а ще насадив у вагонах (їх зо два десятки) у світлиці, бо дуже любить зелень. У садибі хлів і дві хати: стара, побудована у п'ятдесяті роки, і та, де живе Вадим, споруджена на двадцять літ пізніше. До 8 років у ній він жив із мамою, бабусяю і прабабусею. У січні 1996-го померла його двадцятидев'ятирічна мама, інвалід другої групи, а в квітні — п'ятдесятирічна бабуся. Відтоді хлопчик почав доїти корову:

фото Євгена Добриніна

ла, що прабаба Марія впала на ноги і не може встати...

На грудневого Миколая він якраз вищоїв корову, коли бачить — люди стоять коло двору. “Ми чули, — кажуть, — що ти продаєш теля...” Теляті було вже півроку, запропонували за нього лише 250 гривень. “Дайте ще хоч десяtku, баба хвора, треба на уколи й порошки”, — просив він. Набавили 20 гривень. На ті гроші купив собі зимові чоботи та ще дещо.

31 грудня 2002 року Вадим зайшов до хати й каже: “Бабо, будемо справлять Новий рік”. Ріденька вже не розмовляла й не бачила, але головою ще кивнула. За 15 хвилин до 2003-го її не стало. П'ятнадцятирічний правнук-сирота поховав її сам — тітка Ніна, матирина рідна сестра, на похорон не встигла. Приїхала пізніше й забрала племінника до себе, на Хмельниччину. Там він закінчив 10 і 11 класи і в професійному аграрному ліцеї здобув навички кухаря-бармена-офіціанта. Трішки

...А НАВЕСНІ ВІН ЗНОВУ НАСІЄ КВІТІВ

молока вистачало йому, прабабусі Марії, собаці й шістьом котам. Марію називав бабою. Вона, за його словами, замінила йому і матір, і батька, і дідів-прадідів, яких він ніколи не бачив. Навчила правнука варити суп (навіть з м'ясом, що рідко траплялося, бо свиней не тримали), юшку на щодень, а також усього іншого, що треба вміти у сільському обійсті.

Вадим навчався у 9-му класі, коли якось приїбля до школи сусідка і сповісти-

ще пожив у Ізяславі, та й повернувся додому.

“Як тільки я дізналася, що Вадим сиротина, постаралась його працевлаштувати, щоб мав шматок хліба, — розповіла директор Словечанської пекарні Лідія Яківна Воробей. — У грудні минул рік, як Вадим у нас трудиться експедитором. Слухняна дитина. Роботящий. Розказував, що й гардини купив, і телевізор та супутникову антену в кредит. На те, що у нас заробив. Я ним задоволена”.

Зарплата у Вадима — 400 гривень. Цими грошми він розпоряджається по-хазяйськи. Треба ж було й крейди купити, щоб побілити хату після того, як потрусив сажу, й фарбу, щоб причепурити оселю зсередини і знадвору. “Я вже трохи обжився, — каже Вадим, — зробив майже євроремонт”. Хоче клеїти стіни шпалерами, але то вже пізніше, коштів не вистачає. 500 гривень витратив на дрова.

Сам пере, прибирає у хаті, варить їсти. Має 41 сотку землі, на десяти садить картоплю, гарбузи, усіляку городину. Консервує компоти, огірки, салати, гриби, варить варення. І торти вміє пекти. Вечорами дивиться по телевізору улюблені мультсеріали й романтичні фільми.

Дбає Вадим Свинчук і про пам'ять роду. Щороку прибирає на цвинтарі вісім могил: матері, баби, двох прабаб, двох прадідів та двох малих прабабичиних дітей. Ходить до них на Радуніцю, поминального дня готує їжу. Якось Вадиму приснилася прабаба Марія: ніби здорова, щось робить на городі, а він їй допомагає. Так, як було колись насправді. Прокинувся та й знову старався заснути, щоб сон повернути, але не вдалося... Не вистачає йому лагідного прабабусино погляду й мудрої поради.

Час від часу навідується до Вадима сусідка баба Софа. “Бери, — каже, — жінку непитущу, некурящу, негулящу”. Та Вадим вважає, що одружуватися йому ще рано, виповнилося тільки 20 років. З цим привілеєм колектив Словечанської пекарні привітав Вадима Свинчука квітами і подарунком. Та найцінніше для хлопця те, що на цьому підприємстві він знайшов велику чуйну родину, якій не байдужа його доля.

...А навесні він знову насіє квітів.

Матеріали підготувала
Людмила ЯНОВСЬКА

ТОВАРИСТВО «ПРОСВІТА» В ДІАСПОРІ

Згадуючи славу історію Товариства “Просвіта” та вивчаючи історію просвітнянського руху, слід пам’ятати, що внаслідок національних катастроф, які випали на долю української землі, мільйони наших земляків нині мешкають далеко за межами України. Багато з них не з доброї волі опинилися за Уралом, інші ж, яких, як правило, називають “українські емігранти”, вирушили на Захід, до Нового Світу, де змушені були виживати в новому економічному й культурному середовищі.

Щоб зберегти себе, свою національну належність, українці на чужині зорганізовувались і впроваджували в життя все те відоме, що привезли з собою. У багатьох країнах, де є поселення українців, створено просвітницькі організації, часто з назвою “Просвіта”. Нині нелегко писати історію “Просвіти” за океаном. Відчувається нестача документальних, архівних та інших джерел і матеріалів. Труднощі додає й географічна розпорошеність.

Усе ж можна з упевненістю сказати, що найбільшого розквіту діяльність Товариства “Просвіта” у світі набула в період між двома світовими війнами, під час так званої другої хвилі політичної еміграції.

На жаль, доводиться констатувати, що вже після Другої світової війни більшість організацій перестала існувати через низку причин, зокрема, у зв’язку зі зміною курсу керівництва в країні, так, як це сталося у Югославії, Польщі, Франції, Китаї.

У 50-х роках розпочалося масове переселення українців з Європи до Америки, Австралії, що призвело до зменшення кількості, а відповідно й активності українців у Західній Європі.

Після війни у багатьох країнах, де проживали українці, відбулось об’єднання схожих за метою діяльності організацій. Так, у Бразилії постала організація “Український Союз”, у США — “Український Народний Союз”, у Канаді — “Рідна школа”, а згодом Конгрес Українців Канади. У цих країнах залишилися нечисленні організації “Просвіти”: “Молода Просвіта” у Філадельфії (США), осередок Товариства в Порт-Артурі (провінція Онтаріо, Канада), просвітнянські видавництва у Мельбурні (Австралія).

Здобуття Україною незалежності призвело до появи нових просвітнянських організацій серед українців на еміграції. Уже після 1991 року в США та Канаді відновили свою діяльність громадські організації Товариства української мови імені Тараса Шевченка, утворено “Просвіти” на Зеленому Клині, Байконурі в Казахстані, Берестейську в Білорусі, в Карелії (Росія).

Товариство “Просвіта” в Канаді заснували українські громадські організації. Його головна мета — створення школи для неписьмених дорослих та дітей. За час свого існування Народний Дім у Вінніпезі влаштував два просвітньо-господарські конгреси (1923, 1930). З інших просвітнянських закладів важливими були Канадський Український інститут “Просвіти” імені Т. Г. Шевченка в Торонто

Надія Воротняк і Галина Вуячич, співачки КПТ “Карпати” з Вербасу

(заснований 1921 року), Товариство “Просвіта” у Вест-Форт Вільямі (Онтаріо), “Просвіта” у Порт-Артурі. Остання згодом увійшла у Світовий Конгрес Вільних Українців, завдяки чому ми знаємо про її діяльність уже після майже повного занепаду “Просвіти” в Канаді; цьому сприяла поява 1953 року громадського об’єднання “Шкільна Рада”, яка частково перейняла на себе функції Товариства.

З 1935 до 1939 року під назвою “Просвіта” діяло понад 116 просвітнянських організацій на території Канади.

У Бразилії “Просвіта” вперше з’явилась у Куритибі, згодом поширилася в інших українських колоніях цієї країни. При ній працювали хори, драматичні гуртки, бібліотеки. В історичних виданнях подають дві різні дати заснування: 1902-й та 1907 роки. Якщо взяти до уваги, що 1907 року вийшло перше число просвітнянської газети “Зоря” радикального напрямку, то, ймовірно, Товариство було зорганізоване раніше і проіснувало до 1940 року.

У США першою просвітнянською організацією була читальня “Просвіти”, відкрита 1887 року в тодішньому осередку українського життя Шенондоа. З розвитком та поширенням Руського, згодом Українського Народного Союзу та інших союзів, до яких почали долучатися просвітнянські організації (так, 1934 року в УНСОЮЗ входило вісім осередків “Просвіти”), діяльність Товариства припиняється.

З метою заснування окремого осередку Товариства “Просвіта” 1905 року відбулося Всенародне просвітнянське віче у Філадельфії, яке, на жаль, не дало конкретних результатів. 1908 року в Нью-Йорку засновано окремий осередок “Просвіти”, який був водночас і допомогим Товариством. З 1953 року у Філадельфії діє “Молода Просвіта”, яка має бібліотеку й архів.

З 1921 до 1960 року в Детройті діяло Українське Жіноче Товариство “Просвіта”, що згодом теж увійшло до Федерації Американських Українців.

Центральна громадська організація в Парагваї — Товариство “Просвіта”, що постало 1937 року в Енкарнаціоналі. Ініціатор його створення — о. Тихон Гнатюк, колишній монах Почаївської лаври. Організація налічувала 10 філій, а після Другої світової війни стала членом СКВУ. “Просвіта” Парагваю об’єднує понад 150 тисяч українців. При ній діють хори, бібліотеки, народні домки.

Єдина національна організація українців в Уругваї — “Просвіта”. Вона юридично оформлена і представляє українців перед уругвайським урядом. Діє з 1934 року в Монтевідео й об’єднує близько 30 тисяч наших земляків. Ініціаторами створення були Літошенко, О. Галушак, І. Топольницький та Н. Вастовський. Від 1946 року Товариство має власне приміщення.

Щодо історії створення “Просвіти” в Аргентині, то й тут є розбіжності. Так, у “Великій Історії України” (видавництво І. Тиктора, Львів Вінніпег, 1948, с. 927) подано, що першою українською організацією, яка постала в Аргентині, була “Просвіта” в м. Апостолесі (провінція Місіонес), яку 1910 року заснував о. Карп’юк, який вів там пастирську працю. Згодом, 1 серпня 1924 року, засновано Товариство і в Буенос-Айресі. Ці дані підтверджує й Енциклопедія Українознавства (1970). Проте дослідник С. Кравець у праці “Українці в країні срібної ріки” (Париж, 1955, с. 163) подає, що саме зі створення 1.08.1924 року в Буенос-Айресі розпочинає свою діяльність Товариство “Просвіта” в Аргентині. Ініціатором її створення був Григорій Недобій.

Нині центр просвітнянського руху в країні — осередок у Буенос-Айресі. Загалом же в Аргентині діє 15 філій, що мають власні будинки, десять “Рідних шкіл”, курси українознавства, балет і капелу бандуристів. З 1928 року “Просвіта” видає тижневик “Українське слово” та календарі-альманахи (з 1934 р.). Аргентинське Товариство — член СКУ.

У країнах Європи найдавніший осередок “Просвіти” засновано 1894 року в Кракові. Формувався він як читальня від матірнього Товариства “Просвіта” у Львові.

З 1923 року читальня стає головним осередком культурного життя українців у Кракові. З кінця 1908 до 1918 року філія “Просвіти” діяла й у Відні.

Під час Першої світової війни Товариство вело роботу в таборах українських переселенців і в деяких таборах полонених воїнів російської армії в Австрії та Німеччині.

У Чехо-Словаччині “Просвіта” існувала як осередок при робітничому курорті в Брно (1922—1923) і у Братиславі та Празі, де обидві діяли від Ужгородської “Просвіти”.

1907 року в Боснії в українському селі Лішня (Муїнци) українські переселенці з Галичини заснували першу читальню Товариства “Просвіта”, яка була філією Львівської “Просвіти”. Це перша українська організація на теренах колишньої Югославії.

1923 року в Загребі було засновано, на зразок Львівського товариства, “Просвіту”, яка поширила свою діяльність на Славонію, Боснію, Белград. У 1936—1939 роках неперіодично видавала бюлетень та “Вісник Українського товариства “Просвіта”. Проіснувала “Просвіта” до 1940 року.

Найзорганізованішим у Західній Європі було Товариство “Просвіта” у Франції, де селилися переважно українці з так званої заробітчанської хвилі еміграції.

Перші згадки про Товариство у м. Везін-Шалеті датують 1928 роком (на жаль, точнішу дату важко встановити, архів “Просвіти” згорів під час Другої світової війни). У період між світовими війнами осередки “Просвіти” були по всій території Франції. Так, наприкінці 1932 року їх налічувалося 75. При осередках працювали хори, гуртки, балет, школи, бібліотеки. “Просвіта” брала активну участь у купівлі Першої Української Друкарні у Франції. Видавала низку газет, бюлетенів та альманахів “Українське слово” (1933). Цю діяльність, згідно із законами Франції, було перервано на період війни, а по закінченні відновлено, і “Просвіта” діяла до червня 1950 року, коли французький уряд заборонив її.

У 1918—1945 роках працювала “Просвіта” й у Харбіні (Маньчжурія). За час її діяльності було створено українські школи, гімназію та православну парафію. У 1922—1931 роках українське життя в Харбіні загаломовується у зв’язку з приєднанням до СРСР і відповідно розірванням зв’язків із Зеленим Клином. Це призвело до ліквідації Українського Народного Дому та гімназії, проте з 1931 року, коли японці взяли під контроль Маньчжурію, українське життя знов ожило, почали виходити українські часописи й тижневик “Українське життя”.

**Всеукраїнське
товариство “Просвіта”**

Республіканську громадську організацію “Укрпросвіта” ім. Т. Г. Шевченка Придністровської Молдавської Республіки створено на установчому з’їзді 14 травня 2005 року. Вона має місцеві організації у більшості регіонів Придністров’я, зокрема у Тирасполі, Бендерах, Григоріополі, Дубосарах, Дністровську.

Значну роль у створенні організації, підтримці її діяльності відіграли видатні державні, громадські діячі України, серед яких Павло Мовчан, Іван Драч.

“Укрпросвіта” докладає чимало зусиль для підтримки розвитку українських навчальних закладів Придністров’я, навчальних відділень та дошкільних груп.

Завдяки великій цілеспрямованій підтримці МЗС, МОН України, Посольства України майже всі заявки, які подавали Рибницька українська школа, Бендерська українська гімназія ім. І. П. Котляревського, Тираспольська російсько-українська школа № 1, Окиницька неповна середня школа, Кам’янська середня школа № 3, виконано повністю, а педагоги-українці з усіх районів і міст Придністров’я отримали навчальну, методичну та художню літературу, яку використовують для вивчення української мови як другої офіційної. Актив “Укрпросвіти” забезпечив новими підручни-

У ДУХОВНІЙ ЄДНОСТІ З УКРАЇНОЮ

ками з української мови та літератури загально середню школу № 3 міста Кам’янки.

Члени “Укрпросвіти” на благодійних заходах організовують курси української мови.

2006 р. Україна вперше профінансувала Програму підтримки закордонних українців. Згідно з Програмою, Правління “Укрпросвіти” одностайно вирішило направити виділені кошти на забезпечення українських шкіл Придністров’я сучасними технічними засобами навчання, музичними інструментами, національними костюмами та на облаштування Українського культурного центру в приміщенні Бендерської гімназії № 3 ім. І. П. Котляревського.

“Укрпросвіта” провела велику роботу з добору кандидатів серед випускників шкіл ПМР на отримання квоти у ВНЗ України. Перевагу надають випускникам українських навчальних закладів та дітям активістів, меценатів, що підтримують українське відродження у Придністров’ї.

За три роки існування члени “Укрпросвіти” організували і провели низку міжнародних, республіканських, міських заходів,

серед яких найзначнішими були Міжнародний науково-практичний семінар, присвячений Дням науки; республіканський конкурс читців “Звучи, рідна мово!”, участь у Міжнародному конкурсі знавців рідної мови ім. П. Яцика; Шевченківські дні; дні, тижні, місячники української писемності та мови, в яких беруть участь учні, українські родини, громадськість, педагоги, державні керівники.

На теренах Придністров’я “Укрпросвіта” започаткувала і підтримала вихід у світ трьох республіканських журналів українською мовою, збірник “Коли в душі народжується слово”.

Уперше у Придністров’ї ми започаткували вихід українських журналів “Українська освіта, наука, культура в Придністров’ї”, “Українська мова, література в освітніх закладах Придністров’я”. У Бендерській українській гімназії відкрито музей відродження українства в Придністров’ї.

Завдяки культурним просвітницьким зв’язкам з Україною “Укрпросвіта” неодноразово організовувала відпочинок учнів в

одному з таборів Києва (40 осіб). З історичними пам’ятками України ознайомилися близько 100 учнів, найкращі учні відпочивають у міжнародних таборах “Артек” та “Молода гвардія”. Талановиті учні за підтримки “Укрпросвіти” брали участь у міжнародних фестивалях української пісні в Києві, Кишиневі, Тирасполі, Очакові.

Велику роль у розвитку української культури в Придністров’ї відіграють колективи художньої самодіяльності, народні колективи української пісні, серед яких дитячий ансамбль “Українські джерела” (Бендерська українська гімназія), “Чорнобривці” (м. Дубосари), “Діброва” (селище Маяк Григоріопольського району). Колективи неодноразово брали участь у міжнародних, республіканських, міських заходах, які відбувалися в Україні та Придністров’ї, ставали лауреатами та переможцями конкурсів, фестивалів, про що свідчать численні дипломи, грамоти, нагороди.

**Центральне правління
“Укрпросвіти” Придністров’я**

У ТОМУ ПЕКЛІ ВЦІЛІЛА Я ОДНА

— Я народилася 23 лютого 1923 року в селянській родині в Новосанжарському районі Полтавської області, дівоче прізвище Муха.

Наше село Мухи було над річечкою Кустолово. Мій дід Павло Муха мав господарство. Батька звали Маркіян Павлович Муха. У батька був брат, син Павла, але я забула ім'я, здається, Василь.

Бабу не пам'ятаю — вона давно померла. Маму звали Оляною. Нас було п'ятеро дітей, з яких троє померло від дитячих хвороб.

Дід поділив свою землю навпіл: половину віддав батькові, а на другій оселив дядька.

Діда вважали заможним господарем. Як почалося розкуркулення, у нас забрали все: корову, коней, реманент. Дід перед тим помер. А мій батько не хотів віддавати майно, казав: “Мій батько заробив, і я не маю права віддавати”. Тоді нам сказали, що вивезуть.

Була зима 33-го року. ...Батька не було цілий день. Увечері прийшов додому, щось мамі прошепотів. А ми, малюта, лежали і тряслися, боялися. Уночі хтось постукав у вікно. Батько схопився й пішов до дверей. Тоді сказав мамі: “Одягай дітей!”

Мама плакала, нас замотувала і сядовила коло дверей. А нас двоє було — сестра Надія, старша за мене на три роки, і я. Мама склала ковдри, зав'язала нахрест, виносила клунки. Надворі стояв якийсь віз, сидів чоловік, ми туди склали все і поїхали. Було холодно. Чоловік привіз нас до залізниці, не до станції, а висадив десь у полі. Але не від'їжджав, чекав. Почули свисток — потяг їхав. Ми почали махати. Потяг зупинився, чоловік допоміг повкидати нас у потяг, і ми знов поїхали.

Прийшли на станцію. Перше, що я побачила, — великі купи, гори вугільної жуґелиці. Ми прийшли на шахти — на Донбас. Отже, пішли шукати, де жити. Люди нас не пускали. Таких, як ми, було багато — всі тікали. Ми постукали до однієї хати, де світилося. Вийшла жінка, подивилася на нас і каже: “Люди добрі! Маю хвору доньку, яка кричить весь час. Ніхто тут не може жити. Але як ви не маєте де дітись, то йдіть — ось у цьому кутку лягайте та й спіть”.

Донька господині була вже велика — може, 12—14 років. Вона весь час плакала й кричала. Але ми такі були втомлені, що одразу позасинали.

З 85-річною Ольгою Ільченко мене познайомила в Торонто її хрещениця Люба Магденко. Ми завітали в гості до пані Ольги, яка мешкає у будинку для українців похилого віку. З її вікна добре видно храм святого Димитрія, при якому й існує цей дім.

В Ольги Ільченко ми хотіли розпитати про її кума, українського художника Петра Магденка (1923—2002), який до війни навчався в Дніпропетровському художньому училищі. Пані Ольга зберігає свій портрет роботи Петра Магденка. Та, як часто буває, розмова перекинулася на трагедію її родини під час Голодомору 1933 року.

Наступного дня батько пішов шукати роботу, але його ніде не брали. Ми ще мали на кілька днів їсти — те, що з собою привезли. Потім не мали вже за що купити. Неподалік була “столовка” для шахтарів, то ми йшли під двері, коло яких стояла купа дітей з простягнутими руками. Ми з сестрою ходили до “столовки”, нам шахтарі щось давали, ми приносили додому й ділилися.

Там ми довго не жили, бо без роботи не можна було.

Мій батько щодня ходив і в черзі стояв — як треба когось на роботу, то ставали в чергу. Одного дня йому дали якусь роботу. Батько біг додому з радості! Але не добіг до нашої хати, впав і помер — казали, від розриву серця. Це сталося, може, через місяць після того, як ми прийшли. Прибігла якась жінка до мамі і каже: “Он ваш чоловік упав і помер! Тож біжіть швиденько”. Як його забрали, він був уже мертвий. Там його й

Ольга Ільченко.
Художник П. Магденко

поховали. Мама після цього також злягла. У неї був параліч.

Нас — двоє дівчаток. Що маємо робити? Жінка, в якій ми жили, каже: “Дітки, їдьте назад, звідкіля прийшли, — вже вам нічого не буде. Бо ви ж тут пропадете”.

Пішла вона на базар, попродавала все, що ми мали: ковдру, батькову одягу, — а на ті гроші купила нам квитки на потяг додому. Ідемо і веземо із собою паралізовану маму. А мама лежить, не говорить, тільки плаче.

Прийшли на нашу станцію Нові Санжари. Винесли її люди, поклали на лавку. А до Мушиної Греблі треба було йти з десять кілометрів. Сестра залишилася з мамою, а я пішла в село, бо міцніша була. Прийшла пізно ввечері — всі хати темні й порожні. В одній лише хаті світилося. А там сидять три старі жінки — всі, хто залишився з села. “Ой, — вони до мене, — де ж ти взялася?” Я їм швидко розказала.

Жінки знайшли чоловіка, що мав конячку. Він поїхав зі мною по маму на станцію. Привезли маму до тих жінок, поклали під стіною на матраці, де вона й лежала. Вже не їла, не пила. А за три дні померла.

Ці жінки їхали пиймали і зварили його та й нас нагодували. Що ж нам робити далі? У мамі був брат Юхим у Кобеляках. То ми вирушили в Кобеляки шукати дядька.

Наш дядько був колись багатий, добрий господар, мав млин. Його розкуркулили, млин забрали, але він якось зумів уникнути репресій. Мав п'ятеро дітей. Дядько як побачив нас, злякався: “Ви — куркульські діти, то мені тепер щось за вас буде”. І повів нас до маминої сестри, бідної вдови, що жила з донькою. І там нас залишив переночувати. Тітка хвора, її донька — вже дівка. Поговорили ми: що ж робити? Нема де нам подітися. Тітка сказала: “Не розраховуйте на дядька. Нам він трошки помагає, але боїться, що і його розтягнуть. Хоч він якось відкупився”.

Дала тітка нам на дорогу хліба шматок. І ми наступного дня пішли у своє село. Дорогою трапилося нам зоране поле. Надійка побачила мерзлу картоплину. “Я хочу їсти, — каже, — так, що не можу!” — “Не їж, — кажу до неї, — бо воно гниле. Ти захворієш”. — “Ой, я не можу!”

Вона ту картоплину з'їла, а я не стала їсти.

Ми знов прийшли до тих жінок. Вони здивувалися, але кажуть: “Нічого, ми будемо щось робити, якось переберемося. Та й весна вже скоро”.

Так ми залишилися в хаті у жінок. Але сестра захворіла від тієї картоплини. Ми пішли до лікаря Ткаченка — він працював у Солонцях сорок років, усіх людей кругом знав. А це сім кілометрів. Привела сестру, сіли в почекальні. Доктор побачив нас. “А ви ж відкіля тут? — питає. — Хто ви?” Я розказала. Виявилося, що він знав діда Павла Муху, батька. Я від нього більше про них довідалася, як пам'ятала сама. Дмитро Іванович казав, що мій дід був дуже добрий господар, чесний чоловік: “Шкода, що зникли нащадки такої доброї родини”. Доктор подивився Надю — погано їй було. “Ідіть до мене додому, — сказав, — скажете, що я прислав”.

А то був колишній попівський дім, надвое розділений. З вулиці містилася амбулаторія, а з двору жила родина лікаря.

Ми з сестрою пішли у двір. Дружина Дмитра Івановича Олена Іванівна гостинно нас прийняла. Дала їсти, помила. Ми були у них не перші — багато дітей жило в лікаря. І нас Ткаченки узяти, спасибі їм.

На столі стояло багато їжі. Я не могла очей відірвати. Але Олена Іванівна сказала: “Не можна, Олю, багато за раз. Ти мусиш потрошку їсти, бо захворієш також”. Потім нас поклали спати. Але Надя була дуже хвора. У неї був розлад, вона не могла контролювати себе і соромилася того. Вночі Надя встала і пішла назад у своє село до тих жінок. Я міцно спала і нічого не чула. А вранці побачила, що Наді немає, і дуже плакала, кричала. Доктор прийшов в обід і сказав: “Як я скінчу прийом в амбулаторії, поїдемо до неї”. Він мав коня і конюха, що возив його до хворих. І ми поїхали до Наді. Але сестра була така хвора, що її навіть везти до лікарні було неможливо. Дмитро Іванович мені й каже: “Олю, Надя помере за кілька годин. Ми її не можемо везти назад, бо вона вже не одужає. Залишимо її тут, а завтра приїдемо знову”.

Ми поїхали назад. Я хотіла залишитися, але доктор не дозволив. Поговорив з жінками, залишив їм їжу.

Наступного дня я поїхала в село з конюхом сама. Надя вже мертва була. Її десь у городі й поховали. Той чоловік, що одвозив нас із батьками на станцію, зробив це. Тож десь поряд виросли дві могили — мамі і сестри.

Я залишилася в родині доброго доктора Ткаченка. З п'яти дітей — одна. У шлюбі з Оленою Іванівною Дмитро Іванович мав доньку Ніну. Я була на три місяці молодша за неї і стала їй за сестру. Вона дуже добре до мене ставилася. Разом з Ніною вчилися в школі. А після закінчення сестра Ніна поїхала вчитися в Київ, а я в Харків до інституту іноземних мов. Війна перервала моє навчання. Я повернулася з Харкова, Ніна з Києва, і ми жили в німецькій окупації. З батьками й Ніною потрапили в еміграцію і через Німеччину вирушили до Канади.

Я перевезла названих батьків до Торонто і там їх доглядала. Батько мене врятував. Тож вони зі мною були, поки батько помер 1963 року. Мама жила з Ніною. Я вийшла заміж, і ми з чоловіком переїхали до Оттави. Мама померла 93-річною. Вона дожила віку в сестри, але до мене приїжджала щороку. Часом жила цілу зиму до весни. Ми щасливо тут жили.

...1933 року вимерло все наше село. Після розпаду Советського Союзу в Оттаві відкрилося Посольство України. Ми познайомилися з однією українською родиною. Жінка була також з-під Полтави, їздила на Батьківщину. Я дала їй адресу, і вона на моє прохання поїхала в наше село. Розшукала Великі Солонці — пішла у сільраду довідатися, що там сталося. Я думала: а що коли мій дядько повернувся? Ми не знали, що з ним, — він утік, коли ми ще жили в селі. Дружина українського дипломата дізналася, що, ймовірно, дядько втік. Одного разу в село приїжджала дядина з дочкою подивитися, чи там хто є. Вона нікому не сказала, де мешкають.

Хотілося дізнатися, що там зареєстровано. Але виявилося, що всі документи спалено, і в архіві сільради про нас ніяких відомостей. А там, де було наше село, — засіяне поле...

А я після того жодного разу в Україні так і не була...

Записав
Микола ЧАБАН,
Торонто—Дніпропетровськ

Микола Бондаренко. “Україна. 1933: Кулінарна книга”. Графічна серія. Розповідь про сумського художника читайте в наступному числі “Слова Просвіти”.

Народному депутату України, голові Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка П. МОВЧАНУ

Шановний Павле Михайловичу!

За дорученням Президента України В. А. Ющенка повідомляємо, що Ваше звернення щодо сприяння у проведенні пошукових робіт з метою виявлення безіменних поховань жертв Голодомору 1932—1933 років в Україні розглянуто. Дякуємо за щире прагнення долучитися до реалізації ініціатив Глави держави, спрямованих на гідне вшанування пам'яті мільйонів наших загиблих співвітчизників.

По суті порушених у листі питань зазначаємо, що, відповідно до Указу Президента України від 28 березня 2007 року № 250 “Про заходи у зв'язку з 75-ми роковинами Голодомору 1932—1933 років в Україні”, місцевим державним адміністраціям доручено сприяти громадським організаціям у їхній діяльності з ушанування пам'яті жертв Голодомору 1932—1933 років в Україні, проведенні ними науково-пошукової та просвітницької діяльності, а також вжити заходів щодо належного впорядкування місць поховань жертв геноциду українського народу.

Враховуючи зазначене, керівникам місцевих органів виконавчої влади тих регіонів, які постраждали від Голодомору, та Українському інституту національної пам'яті надіслано листи з відповідними дорученнями щодо співпраці з очолюваним Вами товариством.

З повагою

А. КИСЛИНСЬКИЙ,
заступник Глави Секретаріату
Президента України

9 БЕРЕЗНЯ 2008-го. КОБЗАР І ПЕРЕЯСЛАВ

Євген БУКЕТ
Фото автора

Величезні можливості для вдумливого, правдивого розуміння Шевченка може надати Переяслав. Для Шевченка він був серцем України: містом-символом, першопричиною всього. У Переяславі розкрилася перед ним прірва національного рабства. Тут він усвідомив і своє власне покликання — бути Кобзарем, Пророком, і покликання свого народу — розквітнути власним національним життям. Тут узимку 1845 року він помирав, щоб дати своїм сучасникам і нащадкам пророчі заповіді любові й національної свідомості, висловлені в поетичній збірці “Три літа”.

Проте заповідей Шевченка досі не виконано. Скільки свідомих вчинків, яка сила-силенна помислів і дій в Україні спрямовано проти України!

Сучасний Переяслав — місто освічених людей, місто музеїв. З університетом і достатньою кількістю загальноосвітніх шкіл. Але пройдіться вулицями — і стає зрозуміло: слава й неслава переплелися тут так тісно, що навіть відгомін колишніх героїчних перемог став символом національного безпам'ятства. На центральній площі височіє монумент з написом “Навеки вместе!”, встановлений із нагоди чергового ювілею так званого “возз'єднання України з Росією”, а маленький пам'ят-

ний знак на честь зречення присяги, даної московському цареві, захований серед будівельних майданчиків...

У день народження Шевченка після реставрації мали відчинитися двері будиночка Андрія Козачковського. З історичного музею, який був тут донедавна, він мав перетворитися на меморіальний музей Тараса Шевченка. Але через відсутність директора реставраційні роботи в музеї досі не завершили, а місцева влада, користуючись нагодою, з великим розмахом відсвяткувала 8 березня...

“Приїздіть 9 березня в Переяслав! Відвідайте музей Т. Шевченка, покладіть квітку на честь пошани Великого Кобзаря біля його по-

груддя у дворі будинку Козачковського. Це потрібно не лише затуженій душі Шевченкові. Це потрібно Вам, панове. Тільки тоді, коли кожен зрозуміє, що за все в Україні він відповідає особисто, коли відчує потребу очистити душу свою від бруду малоросійства, Україна зможе ствердитися як національна держава”, — закликала напередодні Спілка творчої молоді Переяслава “Молода Просвіта”. О 13 годині 9 березня біля будинку-музею Козачковського молодь організувала Шевченківські читання, а о 15-й, в Музеї кобзарства, — театральну виставу “Молитва” за збіркою Т. Шевченка “Три літа”. Оголошення опублікували місцеві газети.

На Шевченківські читання завітали лише місцеві просвітяни, кілька викладачів університету зі студентами, яким “потрібно отримати залік”, і... міський голова Іван Якименко. Він прийшов, як сказав, “за покликом серця”. Місцева влада, за його словами, урочистостей біля пам'ятника не планувала, нікого не запрошувала, але дуже вдячна громадськості за те, що вона не забуває

про цей день. Після шквалу критики від учасників зібрання міський голова пішов, пообіцявши провести віче під час відкриття музею.

Що це? Якась всенародна БАЙДУЖІСТЬ. На моє глибоке переконання, в місті, де Тарас Шевченко написав свій “Заповіт”, шевченківські дні мають бути надзвичайним святом. Натомість, приїхавши до Переяслава 9 березня, я побачив сірі напівпорожні вулиці й три десятки патріотів біля пам'ятника Кобзареві. Здалося, що я не в славному Переяславі, де більшість у міській раді складають представники БЮТ і “Нашої України”, а десь у глухому райцентрі степового Криму.

Коли вже завершували перегляд вистави “Молитва”, в Переяславі почав накрапати весняний дощик. Хтось із присутніх у залі повідомив, що в районному Будинку культури щось святкують. Узяли свіжі газети — жодних оголошень. Просвітяни припустили, що влада навмисне організувала концерт, щоб зірвати акцію національних сил.

ПРЯШІВСЬКЕ СВЯТО

Євген БУКЕТ
Фото автора

Гості Київського будинку вчителя 7 березня мали унікальну нагоду дізнатися про життя українців Словаччини. Союз русинів-українців Словацької Республіки проводив вечір, присвячений Тарасові Шевченку.

Східнословачке місто Пряшів стало осередком української культури ще на початку 1850-х, коли письменник, культурний діяч і педагог Олександр Духнович заснував “Літературне заведення прашівське”. Відтоді важливий транзитний торговий осередок між Угорщиною й Галичиною став природним центром української етнографічної території. Тепер там діє греко-католицька Пряшівська єпархія, українська філія Спілки словацьких письменників, кафедра української мови та літератури в Пряшівському університеті, об'єднана українська школа ім. Т. Шевченка, фольклорний ансамбль “Карпатянин”, дитяча співоча група

“Сердечко”, виходять газета “Нове життя”, дитячий журнал “Веселка”, книжки українських письменників Словаччини. Про все це розповів гостям Будинку вчителя голова Союзу русинів-українців Іван Лава, відкриваючи вечір. З вітальним словом до присутніх звернулися також почесні гості — Микола Жулинський та Іван Дроч.

А потім з великою насолодою всі дивилися театральну-музичну інсценізацію поеми Т. Шевченка “Наймичка”, яку підготували дитяча співоча група “Сердечко” (керівник — Івета Світок), ансамбль “Карпатянин” (керівник — Михайло Джупин) і студенти Пряшівського університету.

Більшість учасників вистави відвідала Київ уперше. Для них перебування у столиці Української держави назавжди залишиться теплим спогадом, який надихатиме на подальшу роботу в українських товариствах, аби всі покоління українців Словаччини мали духовний зв'язок зі своєю історичною батьківщиною.

ВІСТІ З ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ «ПРОСВІТИ»

З нагоди відзначення 194-ої річниці від дня народження Тараса Шевченка у Світлиці Народного Дому “Просвіти” пройшов традиційний Шевченківський урок “Свою Україну любіть”.

Роль вчителя виконала голова Хмельницького міського об'єднання “Просвіти” Зоя Діденко, а “учнями” стали вчителі української

мови й літератури шкіл обласного центру.

Присутні жваво обговорювали актуальність геніального Шевченкового слова і ще раз дійшли висновку, що сьогодні й завжди Тарас і його “Кобзар” потрібні всім в Україні.

Урок організовано спільно з упорядкуванням освіти м. Хмельницького.

ІНФ.

На сцені — Зразковий ансамбль хореографічних мініатюр “Веснянка”

«Я ГОРДИЙ ТИМ, ЩО УКРАЇНЕЦЬ ЗРОДУ»

Святослав МІЗЕРНЮК
Фото автора

На урочисту подію, присвячену нагородженню переможців конкурсу дитячих робіт “Я гордий тим, що українець зроду”, до Будинку офіцерів України 10 березня міг завітати кожен небайдужий. У фойє відвідувачів зустрічала виставка дитячого малюнка, а простора концертна зала квітла усмішками і вщерть виповнювалася веселим галасом. Дітей та їхніх батьків привітали народні депутати України Ксенія Ляліна і Юрій Кармазін. А святковий концерт розпочав Зразковий ансамбль хореографічних мініатюр “Веснянка”.

Цей Всеукраїнський конкурс, приурочений до 194-ої річниці з дня народження Тараса Шевченка, започатковано зі шляхетною метою — підтримати та заохотити юні таланти.

Конкурс не обмежує дитячої уяви ані жанром, ані способом самовираження. Діти надсилають не лише малюнки, а й вірші, роздуми, есе, вироби з бісеру, ліплення, фотоботи.

Цьогоріч до журі надійшло понад 400 робіт. Серед них — твори дітей до шести років і старших, аж до 14-ти. Останні прагнуть втрапити на літературну стежу. Благодійний фонд “Лірос” хоче видати ці проби пера окремою збіркою.

Микола Лихошва. “Село Хлипнівка”

СТЕЖКИ ВЕЛИКИХ МАЙСТРІВ

Майстер Пінзель. “Марія”.
Кінець 1750-х років

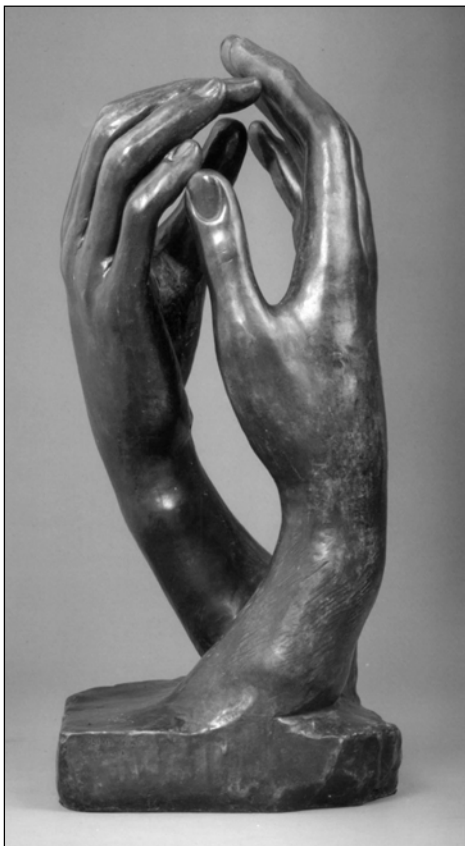
Олександр Архипенко.
“Жінка, що розчісує волосся”. 1914 рік

Валентина ДАВИДЕНКО

Мистецтво у своїй завершеності даровано людині мов яснима квіткою, красу якої формулами не вивіриш і ними ж не вдосконалиш. Два з половиною століття тому майстер Пінзель різбив геніальну скульптуру, модернову експресію форм якої прийняли сучасники і втримали вівтарі храмів, та нам це видається дивом. Нам уявляється, що так мислити можна лише на початку третього тисячоліття — творити духовні образи не за канонами чи благоподібністю, а за їхньою чистою енергетикою. Дерев'яні скульптури “Марія”, “Жертвоприношення Авраама”, “Самсон, що роздирає пашу лева”, “Іоан” — мов центрифуга енергій, які й самі летять, мріють у повітрі, незважаючи на земне тяжіння.

Наприкінці зими бачили під Києвом райдугу. Скульптура загадкового майстра Пінзеля, шістнадцять творів Олександра Архипенка і двадцять один Огюста Родена — теж несподівана весна у столиці. Уже тільки ця експозиція могла стати мистецькою подією першої ваги (понад заспиртовані голови худоби у Галереї сучасного мистецтва). Та з геніями минулих століть і весь хор наших митців — учасників Великого Скульптурного Салону 2008 прозвучав у Храмі свого жанру чисто і майже без тієї фальші, яка б вказувала догдливість запитам недоосвіченого споживача, обтяженого лише вагою золота в гаманці.

Золотий еквівалент — скульптури Пінзеля — все одно переважають навіть фізичним об'ємом. Директор Львівської галереї мистецтв Герой України Борис Возницький, який десятки літ збирав безцінні експонати і рятував їх від знищення, розповів на пресконференції, що один фургон вмістив лише 21 скульптуру, а на всю колекцію треба було б сто двадцять таких машин. Є поміж творів такі, які сягають трьох метрів. Сорок вісім років тому Борис Возницький почав збирати скульптуру цього майстра, ім'я якого відкрилося завдяки формальній розписці, знайденої в архівах одного з львівських храмів, про те, що “майстрові Пінзелью заплатили 340 тисяч злотих за фігури, створені для храму”. Нині в колекції — дві з половиною тисячі творів. Вони дивом вря-

Огюст Роден. “Собор”

тувалися від вогню, бо п'ятдесят років радянської влади на теренах Західної України призвели до знищення храмової культури. Було закрито 1800 храмів, їх перетворили на склади збіжжя, а то й на стайні. А безцінну дерев'яну скульптуру велено було спалити. Церковні вівтарі, які створив Пінзель, варварськи руйнували. Тепер можемо захоплюватися незвичайними образами великого художника, як Пієта його “Марії” чи “Ангел-охоронець” з іконостасу церкви Св. Покрови в Бучачі Тернопільської області лише завдяки Борисові Возницькому. Він по кілька разів на тиждень виїжджав тоді у Львівську, Тернопільську, Івано-Франківську області й добився дозволу зберігати зібрані шедеври в одному із закритих храмів. Мистецтвознавець вважає Пінзеля найвидатнішим скульптором XVIII століття: “Пінзель був вочевидь чудово обізнаний з найкращими досягненнями світової пластики; він знав твори Мікеланджело Буонаротті та Лоренцо Берніні, баварських та празьких майстрів, однак у сучасній йому європейській скульптурі важко знайти аналогії його новаторським пошукам пластичних форм, спрямованим на глибинний пафос Святого Письма. До наших днів дійшла лише частина його багатогранної творчої спадщини. Однак ті твори Пінзеля, які вдалося врятувати, будуть ще довго вражати світ драматизмом та глибокою психологічністю образів, експресивністю форм та віртуозною обробкою матеріалу, котрі притаманні руці геніального майстра”.

Феномен цієї постаті — і в загадковій з'яві такого неймовірного таланту на європейських теренах, і в тому, що не збереглося жодних документальних свідчень його біографії. І це у XVIII столітті, коли життєві віхи визначних митців фіксували в пресі, відгуків сучасників, документальний і художній літературі. Достеменно відома лише одна зі сторінок його біографії, пов'язана з одруженням. Саме вона знайшла несподіване продовження в наш час. Як відомо, Пінзель одружився на вдові, мав двох дітей, а через десять років вона знову вийшла заміж за чоловіка з німецьким прізвищем і виїхала з рідного міста. Допитливий Борис Возницький, який розшукує будь-які відомості про скульптора по всьому світу, недавно одержав повідомлення від німецьких друзів, що знайдено десятисантиметрові моделі великих скульптур Пінзеля. Ніяким іншим чином вони не могли потрапити в ті землі, хіба що лише через колишню дружину майстра, яка, очевидно, знала ім'я ціну і забрала, виїжджаючи з чоловіком.

І все ж чому, вочевидь, знаменитий і багатий художник, який знав твори Мікеланджело, бував у багатьох країнах Європи, обрав для творчого життя західний край України і так само раптово зник, полишивши величезний творчий спадок і абсолютну невідомість про власну постать? Посланець з Космосу чи подорожній з іншого, Золотого часу людства? Якщо пристати на таку версію, тоді вони разом замовляють каву в тамтешній кав'ярні разом з Олександром Архипенком, а то й із Роденом, бо звикли ходити поміж століттями і дивувати людство.

Тож цього річчя Великий Скульптурний Салон ще полярніше означив уявлення про мистецтво в сьогочасній нашій державі: від застереження тележурналістці “не ставте таких запитань, бо не покажемо більше скульптуру Родена” (її запитання було у контексті з ім'ям найбагатшого в Європі колекціонера скульптури Ігоря Воронова, власника збірки творів Родена й Архипенка) і до феноменальної експозиції Михайла Горлового, яку можна було б теж наректи “Вціліле від вандалізму”. Адже сьогоднішні варвари спалили майстерню талановитого майстра в Обухівському районі. Знищено не тільки майже піввіковий творчий спадок, а й колекцію живопису, бібліотеку унікальних книг, збірку етнографічних раритетів. Михайло показав у своїй експозиції на Великому Скульптурному Салоні те, що збереглося у друзів, колекціонерів, у музеях.

Тож такі величні імпрези, яку продемонстрував Український дім, слід розглядати лише в контексті середовища. Адже увага багатії еліти до шедеврів українського мистецтва могла б тішити (навіть якщо це

Роман Петрук. “Та”. 2007 рік

лише заради вкладення капіталу), якби потенційний культурний рівень суспільства не знижувався так катастрофічно через занепад освіти в провінції, знищення культурних осередків, бібліотек, культивування інших пріоритетів для молоді, несумісних із поняттям моралі. Тому замість прісноводних “фізиків і ліриків” та багатогодинних черг студентів на художні виставки в радянські часи тепер маємо молодих вандалів, які палять скульптурні майстерні.

І все ж щось повстає в мені проти апокаліптичного настрою. Навіть у супереччю другові-композитору, який переконував мене, що сильніше прозвучить у його пісні мій вірш не повністю, а без строфи, яка починається словами “Де той обрій століть...” Я ж наводжу текст цілком.

Он злітає наш дах
до пташиної висі і вище,
залишаючи Дім,
як одчахнуте кореневище.
Перед самим Кінцем,
наче Ангел, засмучений нами,
з потемнілим лицем
від прощання з домами й димами.
А внизу, серед стін,
що відкриті Очам Понадхмарним,
наші вбогі скарби,
наші мислі і душі бездарні.
Не біжу до дверей,
вже не маю ні часу, ні духу.
Помолюсь за дітей:
“Матір Божа, дослухай, дослухай...”
Де той обрій століть,
звідки видимі сні передвісні?
В срібних маках стоїть
тихий Дім, наче кін на узліссі.
Там наш лепет і лет,
наші лица просвітлені й гожі.
Стебла рук і лілей
тріпотять незаплакано схожі.

Ожилий мармур під різцем талановитого майстра: “Дана” Василя Корчового, “Жінка, що розчісує волосся” Олександра Архипенка. Де той обрій століть, де перетинаються стежки великих Майстрів? Мандруючи в бідність і тривогу кожної епохи, вони нам допомагають...